

А. Карамитров

Българчета

ХЕМУСЪ

АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ
БЪЛГАРЧЕТА
РАЗКАЗИ И ПРИКАЗКИ ЗА
ДЕЦА

chitanka.info

БЪЛГАРЧЕТА

Когато голѣмиятъ автомобилъ изрева съ продрано гърло, Вълчо скочи отъ крушата и бързо закуца презъ ливадата къмъ лѣтовището. Влѣзе въ учителската стая, грабна телефона и извика:

— Идатъ! — Сетне побѣгна навънъ, спрѣ се до оградата и загледа омагьосанъ, какъ слизатъ четиридесетъ момчета лѣтовничета. Съ викове и смѣхъ децата помъкнаха къмъ стаитѣ своитѣ чанти, сандѣчета и вързопи. Най-напредъ се съблѣкоха и нахълтаха въ банята подъ душовеѣ. Хубаво се изкжпаха. Излѣзоха въ градината всички съ тънки бѣли ризки и кжси черни гащета. Пръснаха се изъ градината, подгониха магарето на дѣда Гердана, воденичарина, увиснаха на ябълката, счупиха единъ клонъ, запищѣха и припнаха къмъ люлките. Една свирка ги събра отново въ лѣтовището. Вжтре малкитѣ гости си подредиха леглата, избраха дежурни. Десетъ момчета съ стомни потеглиха за вода. Като излѣзоха навънъ, едно отъ тѣхъ се провикна:

— Кжде е чешмата? Ние не знаемъ пжтеката.

— Азъ ще ви я покажа! — обади се Вълчо.

Децата заобиколиха селянчето. Разгледаха му изрусълата отъ балканското слънце глава, непраната ризка, скжсанитѣ отзадъ конопени гащи, намигнаха и тръгнаха следъ него.

Слѣзоха на чешмата при Гердановата воденица, напиха се съ балканска вода, запретнаха крачоли, нагазиха въ каменнитѣ корита, почнаха да се пръскатъ едно друго. Като се налудуваха, грабнаха пълнитѣ стомни и се прибраха.

Вълчо тръгна като куче подире имъ.

Додето мръкне, лѣтовищната градина кѣнтѣ отъ викове, игри и песни. Когато високото слънце се потули задъ Балкана и косачитѣ слѣзоха въ село, нарамили коси и вили, дежурнитѣ изнесоха седемъ маси и наредиха вечерята. Поднесоха чении съ димящо ядене. Малкитѣ гладници захванаха да лапатъ като прасета. Свитъ задъ една слива, Вълчо гледаше съ лакоми очи бѣлия хлѣбъ, сладкото ядене и преглъщаше. Две момчета го съзрѣха, погледнаха се и си казаха нѣщо тайно. Щомъ свърши вечерята, тѣ скришомъ влѣзоха въ читалнята и отмъкнаха три вестника. Накжсаха ги на кжсчета, потулиха се задъ лѣтовището, взеха отъ земята една червива ябълка и почнаха грижливо да я загръщатъ съ листоветѣ. Направиха голѣмъ вързопъ. Измъкнаха се въ мрачината, тихо повикаха Вълча и му подадоха вързопъ. Едното момче рече:

— Това е за тебе, Кривчо! Вжтре има нѣщо много сладко за ядене. Дръжъ!

— Благодаря! — рече Вълчо. — Вие сте добри момчета.

За първи пжтъ презъ живота си получаваше подаръкъ. Съ голѣмо вълнение започна да разгръща хартиитѣ. Ржцетѣ му треперѣха, защото се боеше да не изтърве сладкото нещо. Следъ дълго и внимателно разгръщане, най-сетне сиромашкото момче откри червивата ябълка и попита двамата си благодетели:

— Туй ли е подаръкътъ?

Но момчетата бѣеха изчезнали.

Мжка заседна на Вълчовото гърло. Очите му потекоха.

— Какво съмъ имъ сторилъ, че се гаврятъ съ мене? — рече той и закуца нагоре къмъ покосената ливада, където отъ два дни съхнеха малки купчини сѣно. Откжсна петъ-шестъ зачервени сливи, залъга си глада, мушна се въ една купчина, зарови се въ сѣното и затвори очи.

До ушите му достигна вечерната молитва на летовниците:

... И те молимъ, Боже милий, въ нашѣ мънички сърдца — чистички посеј зрънца!

Когато децата налѣгаха, между бѣлитѣ креватчета мина стариятъ училищенъ слуга и почна да завива наредъ децата.

— Хубаво трѣбва да сте покрити, — рече той, — защото тука ношитѣ сж хладни, а прозорцитѣ ще останатъ цѣла нощъ отворени. А като стигна до двамата злосторници, които дадоха на Вълча червивата ябълка, нарочно се спрѣ и заговори високо:

— Знаете ли защо куца онова момче, което стоя цѣлъ часъ до оградата и гледа какъ лапате яденето?

— Откъде ще знаемъ, — обади се тихо едно гласче, — разкажи!

— Туй момче е кржгло сираче. Майка му замина на другия сѣтъ и го остави на две години. И баща нѣма. Милостиви хора го изхраниха. Но, деца, трѣбва да знаете, че чуждиятъ хлѣбъ е много горчивъ. Като самотно житно стрѣкче, поникнало срѣдъ тръни, порастна сирачето. Кога яло, кога не яло — тѣй му затекоха днитѣ. Отъ сутринъ до вечеръ тича подиръ воловцитѣ на хората, ала никой не му плаща. Доволно е, ако му дадатъ коричка хлѣбъ и бучка сирене. А да знаете, деца, какво златно сърдце има! Лани презъ лѣтото пламна една голѣма кѣща. Всички се втурнахме да гасиме пожара. Тъкмо когато огнената стихия обхвана цѣлата кѣща и тя грозно запращѣ — една млада жена записка:

— Олеле, майчице, забравихме детето въ люлката!

— Кой ще го спаси? — провикна се кметътъ. И додето другитѣ се двоумѣха, въ огъня се втурна малкиятъ Вълчо и изчезна вжтре. Подиръ малко се подаде на единъ прозорецъ и хвърли детето върху обтегнатата черга, която стискаха четирма души. Детето бѣше загърнато въ много дрехи, тупна и нищо не му стана.

— Скачай сега ти! Извикахме ние на Вълча.

Той се хвърли, но за зла честь единиятъ отъ четирмата изтърва чергата, и Вълчо си строши лѣвия кракъ на земята. Лѣкува го една бабичка — проста женурка. Намѣстила му накриво крака — затова сега куца.

— Ами наградиха ли го? — попита тихото гласче.

— Кой да го награди?

— Родителитѣ на спасеното.

— Съ какво да го наградят? Следъ пожара тѣ останаха последни сиромаси. Хайде сега, спете спокойно! Лека нощъ, деца!

На другия день, докато се печеха на зелената трева като гуцери, децата дълго шушукаха, правиха смѣтка и се съветваха, Учителтъ дойде при тѣхъ и се провикна:

— Деца, ще пратиме въ Троянъ стария слуга да ни купи за утре дини или круши. Който иска диня — да си дигне ржката. Никой. Който иска круши — да си дигне ржката! Пакъ никой. Какво значи това?

Тогава се изправи едното отъ ония момчета, които оскърбиха Вълча и рече:

— Господинъ учителю, ние се отказваме за три дни и отъ динитѣ и отъ крушитѣ.

— Защо? — попита учуденъ учителтъ.

— Съ спестенитѣ пари искаме да прибереме още единъ лѣтовникъ.

— Онова куцо момче — Вълчо. Вие не го познавате, то е герой. Приберете го, господинъ учителю! Нека прекара лѣтото при насъ!

— Чухъ вече за него. Всички ли се отказвате отъ плодове заради Вълча?

— Всички! — извикаха четиридесетъ гърла.

— Вие сте славни момчета, доведете го!

Децата скочиха и се втурнаха къмъ ливадата. Намѣриха куцото момче, разказаха какво сж решили и го заведоха въ лѣтовището. Окъпаха го. Намѣриха и за него снѣжнобѣла ризка и кжси гащета. Натъкмиха го. Вълчо не знаеше кжде да си дѣне ржцетѣ отъ срамъ. Отъ очитѣ му струеше безкрайна благодарностъ.

ЧЕТИРИДЕСЕТТЪ МОМЧЕТА И ТЪХНАТА СЕСТРИЧКА

Единъ баща имаше четиридесетъ синове и едно слѣпо момиченце. Въ къщата бѣха наредени четиридесетъ и две легла. Всѣка сутринъ слѣпото девойче подреждаше леглата и подклаждаше единъ голѣмъ казанъ, въ който врѣше яденето на многолюдната дружина. Отъ зори до мракъ бащата се трудѣеше за своята челядь. Той орѣше една голѣма нива, която раждаше жито като дрѣнки. Срѣдъ нивата чупѣше бѣли клони младо ябълчево дрѣвце, а подъ дрѣвчето шумолѣше прохладно кладенче.

Бѣше есенъ. Пожълтѣха ябълковите листа. Зачервиха се първитѣ ябълки, които роди дрѣвчето. Старецѣтъ подгони конетѣ, бързо увърша житнитѣ снопи, пренесе зърното въ житницата съ единъ гоѣлемъ платникъ и впрегна четиридесетъ рала волове. Появи се бѣла пара надъ браздитѣ, които заредиха неговитѣ синове. Съ кринче въ ржка бащата крачеше по лѣхите и прѣскаше семената. Тѣ падаха върху

черната земя, като златна градушка. За три дена цѣлата нива почернѣ. Обѣхтанѣ отъ черния трудѣ стариятѣ се прибра въ къщи и падна боленѣ. Слѣпото момиче му свари горчиви корени, но тѣ не донесоха здраве на болната душа. Като усѣти, че краятѣ приближава, бащата повика своитѣ синове и рече:

— Скъпи мои чедѣ, азъ отивамъ въ едно далечно мѣсто, откъдето нѣма връщане. Минете покрай мене единѣ следъ другѣ да ви помилвамъ по главитѣ.

И когато всичкитѣ синове се простиха съ баща си, той се надигна:

— Помнете, — рече имъ, — че най-сладъкъ хлѣбъ ражда бащината нива. Орете я задружно и живѣйте като братя. Не се карайте помежду си. А сега кой отъ васъ ще ми донесе съ една стомничка вода отъ кладенчето срѣдъ нивата? На сетния си часъ искамъ да си намокря устнитѣ съ оная вода, която сж пили моитѣ дѣди.

Четиридесетѣ братя грабнаха четиридесетъ стомни и търтиха къмъ нивата. Оставиха стомнитѣ подъ ябълката, откършиха по една тояга и започнаха да мѣрятъ нивата.

— Братя, защо я мѣрите? — попита най-малкото братче.

— Ще я дѣлимѣ! — извикаха въ хорѣ тридесетъ и деветъ гърла.

Започнаха да я дѣлятъ и се скараха. Дигнаха тоягитѣ, нададоха грозни викове, строшиха стомнитѣ.

— Какво правятъ синовеѣ ми? — попита съ немощенѣ гласъ старецѣтѣ.

— Биятѣ се за нивата, — отвърна слѣпото момиче.

— А водица донесоха ли ми?

— Не сж, татенце.

Тогѣва старецѣтѣ тежко въздѣхна, надигна се и тѣй прокле синовеѣте си:

— Дано даде Господъ всички да се превърнете на къртове и цѣлъ животъ да ровите, защото сте лакоми за прѣстъ!

На зълъ часъ прокълна болниятѣ синовеѣтѣ си, и тѣ се превърнаха мигомъ на къртове. Разбѣгаха се по всичкитѣ краища на нивата, изровиха четиридесетъ къртичини и потѣнаха въ земята. Провалиха се на долния свѣтъ.

Слѣпото сираче, като изпроводи баща си на гробището — слѣзе къмъ нивата да дири братята си. Започна да вика. Четиридесетъ имена

изреди, ала никой не се обади. Клетото момиче седна подъ ябълката и заплака. Тогава се смили надъ него едно студенче — малко гущерче, което пълпеше по дъното на кладенчето. То изпълзѣ отъ водата и рече:

— Не плачи, момиченце. Твоитѣ братя сж живи.

— Защо не се обаждатъ, като сж живи? Кжде сж тѣ?

— На долната земя.

— Кой ти каза, че сж на долната земя?

— Водата. Тя извира отъ голѣми дълбочини.

— Какъ да ида при тѣхъ?

— Ще ти кажа. Подъ долния синоръ на нивата има единъ сухъ кладенецъ. Стъпи въ кофата и слѣзъ долу. Не бой се, вжтре нѣма вода. На дъното ще намѣришъ една плоча. Като я дигнешъ — ще се открие голѣма каменна стълба, която води за долния свѣтъ. Върви по тая стълба, додето стигнешъ.

Слѣпотото момиче се върна вкжщи взе една кошница и отърси отъ ябълковото дърво всичкия плодъ. Преброи ябълкитѣ — тъкмо четиридесетъ. По една за всѣки братъ. Напълни кошницата. Намѣри сухия кладенецъ, стъпи въ кофата и слѣзе. Дигна плочата, пое надоле по стълбата. Двадесетъ недѣли слиза къмъ долния свѣтъ. Капна отъ умора и гладъ, ала не посегна къмъ ябълкитѣ, защото искаше за всички да има по една ябълка отъ бащиното дърво.

Въ понеделникъ на двадесетъ и първата неделя девојчето стъпи на долния свѣтъ и се спрѣ.

— Кого диришъ? — попита единъ гласъ на стара жена.

— Моитѣ четиридесетъ братя. Знаешъ ли кжде сж?

— Тука сж. Държа ги затворени въ една малка кжщица. По три пжти на день имъ давамъ да ядатъ солена прѣстъ и когато почнатъ да пицятъ отъ жажда, на всички наливамъ по една чашка вода. Тѣ хвацатъ чашкитѣ съ преднитѣ крачета, но щомъ ги вдигнатъ къмъ устата си, дъната на чашкитѣ падатъ и водата се разлива. Никога не могатъ да утолятъ жаждата си. Не зная какъвъ грѣхъ изкупватъ!

— Заведи ме, бабичко, при тѣхъ! — помоли се слѣпотото.

И когато влѣзе въ кжщичката, къртовете жално заскимтѣха.

— Разрешавате ли да имъ дамъ по една ябълка? — попита гостенчето.

— Дай имъ! — съгласи се бабичката.

Момичето тръгна съ кошницата и на всеки къртъ подаде по една румена ябълка. Къртоветъ жадно загризаха сочнитеъ ябълки и щомъ преглътнаха първитъ глътки — превърнаха се пакъ на хора. Слѣпото не ги видѣ, но чу гласоветъ имъ и заплака отъ радостъ. Най-малкото братче изяде само половината ябълка. Другата половина даде на слѣпата си сестричка. Девойчето разхапа ябълката и щомъ глътна първата глътка — очитъ му прогледаха.

Радостта на братята нѣмаше край, а сестричката ги гледаше и не можеше да имъ се нагледа.

Навървиха се по стълбата. Тръгнаха къмъ горния свѣтъ. Най-напредъ вървѣше сестричката и ги водѣше. Вървѣха още двадесетъ недѣли. Въ понедѣлникъ на двадесетъ и първата недѣля излѣзоха отъ сухия кладенецъ и що да видятъ: бащината имъ нива се бѣше дигнала, вързала едри класове, пожълтѣла. Грабнаха братята четиридесетъ сѣрпове и я пожънаха задружно. Прибраха житото въ бащината си житница. Девойчето мѣси една пещъ хлѣбове отъ новото брашно и ги раздаде на сиромаситъ — за душата на покойния си баща. Втората пещъ излапаха братята и заживѣха въ миръ и съгласие, както трѣбва да живѣятъ истинскитъ братя.

ЗЕЛЕНИЯТЪ ПЪТЕЛЪ

На великата сжбота дѣдо Тодоранъ хвана зеления пѣтелъ съ червения гребенъ, положи го въ една кошница и му поржча строго:

— До довечера да ми снесешъ едно яйце! Утре е Великденъ. Трѣбва ми блажинка — за да посрещна и азъ празника като хората. Хайде!

Пѣтелтъ се намѣсти въ кошницата и почна да се надува. До вечеръта дѣдо Тодоранъ три пѣти бърка въ кошницата подъ пѣтела за яйце. Когато мръкна, старецътъ махна съ ржка безнадеждно и повика отъ улицата едно момченце:

— Ела, дѣдовото, да ми повъртишъ точилото, додето си наточа ножа.

— Кого ще колишъ, дѣдо Тодоране?

— Пѣтела. Като го сваря въ тенджерата, на тебе ще дамъ гребена.

— А на мене? — измяука котката въ краката му.

— Ти ще получишъ на мишката опашката! — викна дѣдо Тодоранъ.

Котката се разсърди и отиде при пѣтела. Попита го:

— Пѣтльо, кажи какво си сънувалъ нощесъ?

— Сънувахъ, че дѣдо Тодоранъ ми върза на шията червенъ герданъ.

— Бѣгай, какиното момче, защото не ти е хубавъ съня. Дѣдо Тодоранъ ще ти отрѣже главата, затуй си точи ножа. Бѣгай, по-скоро!

Пѣтельтъ скочи, размаха криле и хвъркна надъ селото. Побѣгна въ гората. Пи една студена вода и почна да кълве най-раннитѣ тревички и най-крѣхкитѣ цвѣтчета. Тревичкитѣ и цвѣтчетата се оплакаха на гората. Гората се ядоса и започна да шуми.

— Слушай, Пѣтьо, тъй не може! Ти си младъ, имашъ хубавъ гласъ. Намѣсто да ми кълвешъ раннитѣ рожби, иди по-добре въ града, да си намѣришъ работа и да си изкарвашъ хлѣба. Ако не се махнешъ — ще обадя на лисицата.

Зелениятъ пѣтель щомъ чу думата „лисица“, хвъркна нагоре като самолетъ и се понесе къмъ града. Стигна въ голѣмия градъ и кацна върху най-високия електрически стълбъ. Захвана да кукурига:

— Кукуригооо!

Разтревожи цѣлия градъ. Подъ стълбата се събраха триста хиляди души. Дигнаха нагоре бастунитѣ си заканително. Попитаха пѣтеля:

— Хей, ти тамъ, докога смѣташъ да пѣешъ?

— Докато ми намѣрите работа съ добра заплата, — отвърна пѣтельтъ.

Разтичаха се триста хиляди души изъ града да търсятъ работа на пѣтеля. Подиръ два часа тичане се върнаха запъхтѣни при стълба и казаха:

— Слизай по-скоро да те водиме въ радиото. Тамъ има работа за тебе!

Заведоха го предъ микрофона.

— Какво ще правя тука? — попита пѣтельтъ.

— Всѣка сутринъ ще кукуригашъ и ще будишъ децата, защото са станали много сънливи, успиватъ се и закъсняватъ за училище.

— Добре! — рече пѣтельтъ и се настани предъ микрофона.

Всѣка сутринь той кукуригаше и никое дете вече не закъсняваше въ училището. А когато платецьтъ му наброи първата месечна заплата, зелениятъ пѣтель отиде въ една рибарница, купи най-голѣмото сомче и го изпрати подаръкъ на своята спасителка котката. Котката получи заедно съ сомчето и една пощенска картичка — отъ пѣтела. Въ картичката пишеше: „Да поздравишъ оскубаното врабче, куцото магаре и слѣпото куче. А на дѣда Тодорана кажи да пие една студена вода отъ мене.“

ДЪДО ТОДОРАНЪ И ДЯВОЛЪТЪ ОХЪ

Дѣдо Тодоранъ събуди една сутринь сина си, Койча, и му рече:

— Ставай, Койчо, да вървимъ!

— Къде ще ме водишь, тате? — попита Койчо.

— Въ града, синко, въ голѣмия градъ.

Вървѣха, що вървѣха, стигнаха до единъ дълбокъ пресъхналъ кладенецъ. Старецътъ продума:

— Уморихъ се, Койчо, да бѣхме поседнали малко.

И като се намѣсти върху каменното корито на кладенеца, старецътъ въздъхна и рече:

— Охъ!

Въ този мигъ отъ сухия кладенецъ изскочи дяволътъ — черъ като катранъ, съ рога, съ космати крака и опашка.

— Азъ съмъ Охъ, — каза злиятъ духъ, — защо ме викашь?

— Азъ тебе не викамъ, само изохкахъ.

— Къде водишь туй момче?

— На занаятъ ще го дамъ.

— Я ми го дай — ратай да ми стане. Отъ мене ще научи много нѣща.

— Да ти го дамъ, — съгласи се дѣдо Тодоранъ, — ами кога да дойда да си го прибера?

— Ела подиръ три години, — отвърна злиятъ духъ, хвана Койча за ржката и го вмъкна въ кладенеца.

Дѣдо Тодоранъ се прибра въ къщи. Като се минаха три години, той потегли отново къмъ дяволския кладенецъ. Щомъ пристигна, извика силно:

— Охъ!

Отъ кладенеца мигомъ изскочи стариятъ дяволъ.

— Какво искашь? — попита той.

— Искамъ си момчето.

— Твоето момче не можа нищо да научи. Нека остане още три години при мене.

— Ами азъ, какво ще правя безъ него? Много съмъ старъ вече. Не мога да работя нивитѣ. Ще умра отъ гладъ.

— Почакай малко, азъ ще ти донеса нѣщо за прехрана, — рече дяволътъ и се спусна въ кладенеца. Подиръ малко той изскочи пакъ и подаде на стареца една шарена кърпа и една тиква. — Щомъ постелишъ тая кърпа на земята, върху нея тозчасъ ще се наредятъ чинии, пълни съ ядене. А въ тиквата стоятъ скрити петстотинъ души войници на коне. Ако нѣкой ти стори зло — ще почукашъ до три пжти върху тиквата и ще видишъ, какво ще стане.

Старецътъ прибра кърпата и тиквата въ торбата си и тръгна назадъ. Като влѣзе въ кжщурката си, постла на земята кърпата и що да види? — отъ невиделица се появиха четири чинии: едната пълна съ топла чорбица, въ другата се мждрѣше печено пиле, въ третата — баница, а въ четвъртата — бѣло грозде. Дѣдо Тодоранъ излапа набърже яденето и цѣла нощъ не можа да заспи отъ вълнение. Реши да отиде при кмета и да му се похвали. Тъкмо на пладне той почука на кметовата врата. Кметицата го покани вжтре.

— Добре ни дошелъ, дѣдо Тодоране, — рече тя. — Хубаво си сторилъ, дето ни доде тъкмо на обѣдъ, но азъ нѣма съ какво да те нагостя, защото днесъ не съмъ готвила нищо!

— Не се бой, — отвърна старецътъ, — дѣдо Тодоранъ си носи обѣда, — и постла чудната кърпа.

Тозчасъ върху кърпата се наредиха яденета за трима души и три бѣклици вино. Влѣзе кметътъ. Седнаха тримата край трапезата. Почнаха да ядатъ и да пиятъ. Кметицата хвърли око на кърпата и когато гостенинътъ се напи, тя сржчно смѣни вълшебната кърпа съ друга, сжщата като нея. На тръгване старецътъ прибра лъжовната кърпа и си отиде. Но когато вечерята огладнѣ и я постла — разбра измамата. Отиде при тиквата, която бѣше търкулналъ подъ полицата, и я чукна до три пжти. Тогава отъ тиквата изскочиха петстотинъ души войници, на коне, до зжби въоржжени. Тѣ се наредиха въ дѣдо Тодорановия дворъ и викнаха дружно:

— Какво ще заповѣдашъ, господарю?

— Искамъ си кърпата-хранителка!

Войниците препустанаха къмъ кметския домъ и подиръ половинъ часъ се върнаха съ истинската кърпа. Предадоха я на стареца и се прибраха пакъ въ тиквата. Заживѣ дѣдо Тодоранъ честитъ животъ.

Като минаха още три години, той отиде пакъ при дявола. Силно изохка. По туй време дяволътъ бѣше отишелъ на пазаръ и намѣсто него, отъ кладенеца изскочи Койчо. Дѣдо Тодоранъ прегърна сина си и го поведе къмъ кжщи.

Вървѣха що вървѣха, стигнаха въ едно село. Чуха тжпани.

— Тукъ има сватба, — проговори старецътъ, — да се отбиемъ за малко.

Отбиха се. Сватбаритѣ посрещнаха чужденцитѣ съ радостъ и почнаха да ги черпятъ. Не щѣшъ ли, тъкмо въ туй време се появи дяволътъ, престоренъ на гайдаръ. Щомъ влѣзе дяволътъ, Койчо, който бѣше изучилъ всичкитѣ дяволски майстории, мигомъ се превърна на трендафилъ и тупна върху трапезата. Дяволътъ се намѣсти до сватбаритѣ и наду гайдата. Омагьоса съ свирнята си всичкитѣ сватбари.

— Много хубаво свиришъ! — рече младоженецътъ, — какво да те дариме?

— Нищо не ща. Ако ви е воля дайте ми този трендафилъ да се накича.

— На драго сърдце, — извика младоженецътъ, грабна трендафила и го подаде на дявола.

Злиятъ духъ сграбчи съ черната си ржка цветето и започна да го мачка. Въ този мигъ трендафилътъ се превърна на шепа просени зрънца, които се пръснаха по трапезата. Дяволътъ скръцна съ зжби и безъ да губи време, се превърна на квачка съ десетъ пиленца. Пиленцата лакомо започнаха да кълватъ просенитѣ зрънца. Изкълваха ги всичкитѣ. Само едно зрънце се бѣше потулило подъ една паница и когато квачката почна да кътка пиленцата си, туй зрънце мигомъ се превърна на лисица. Тая лисица издуши и квачката и пиленцата до едно.

— Да ми живѣешъ, Койчо! — се провикна дѣдо Тодоранъ и постла кърпата си.

Тогаво отъ небето паднаха върху кърпата три ябълки: едната за този, който разказва приказката, другата за оня който я слуша, а третата за дѣда Тодорана.

ЧУДНА ИСТОРИЯ

— Иванчо, написа ли си домашното упражнение?

— Не съмъ. Навѣхнахъ си ржката.

— Ами ходи ли на чешмата да донесешъ студена вода за дѣда си?

— Не съмъ ходилъ. Забравилъ съмъ кжде е чешмата.

— Ами изяде ли, маминото момче, тиквата, която ти оставихъ въ долапчето?

Иванчо се потупа по корема.

— И питката изядохъ, и сиренето изядохъ, и печената тиква свършихъ.

— Като е тѣй, трѣгвай, чедо, да пасешъ магарето въ бостанитѣ. Баща ти поржча хубаво да го напасешъ.

— Не ща, мамо! Какъ ще стигна до бостанитѣ? Болятъ ме краката.

— Щѣшъ, чедо, щѣшъ. Хайде качвай се на гърба му.

И като се наведе, майката сграби своето мързеливо момче, дигна го и — хопъ върху самара на магарето. Клепоухото, щомъ усѣти на гърба си товаръ, трѣгна къмъ вратнята. На улицата Иванчовата майка догони сина си:

— Чакай, Иванчо, чакай, сине! Вземи торбичката. Вжтре съмъ ти загънала въ единъ зеленъ листъ малко сирене, две глави лукъ и една порѣзаница. Сложихъ ти и буквара. Седни чедо, подъ нѣкоя круша и почни да четешъ. Като огладнѣнешъ изяжъ хлѣба, сиренето и лука, па слѣзь на кладенчето и се напий хубаво съ вода. Сетне пакъ чети, додето се мръкне.

Магарето слушаше внимателно поржкитѣ на майката и си мислѣше:

— Брей, мойта майка голѣма магарица излѣзе. Никога не ѝ дойде на ума да напълни една торба съ овесъ, да я надѣне на шията ми и да рече: „Папай Марко, папай магаренце!“

— Ами кой ще ме смене отъ магарето, като стигна? — попита Иванчо.

— Пждарьтъ, чедо, викай пждаря.

Марко потегли, клати се послушно до моста, но тамъ срещна магарицката на дѣда Брадоя и се върна. Тръгна подире ѝ. Вървѣ до дѣдовата Брадоева вратня. Старецътъ излезе да посрещне своята магарицка и, като видѣ неканенитѣ гости, избухна, почна да гълчи и ритна Марка по хълбока. Марко философски преглътна обидата и пое отново къмъ бостанитѣ. Когато най-сетне стигнаха, Иванчо се огледа: къде е пждарьтъ да го смене отъ самара. Тукъ пждарь, тамъ пждарь — нѣма го. Заспалъ е нѣкъде подъ най-дебелата сѣнка.

— Слизай! — викна магарето.

— Не мога, — отговори Иванчо. Азъ тука ще стоя, докато се мръкне.

Тогава магарето се разигра, почна да мѣта заднитѣ си крака нагоре и хвърли Иванча на земята върху една къртичина. Иванчо се натърти хубаво, много му се доплака и щѣше да надуе гайдата, но като се озърна и разбра, че наоколо нѣма жива душа и никой не ще го чуе — преглътна си плача. Лениво се заклати подъ орѣха до близкия синоръ. Окачи торбичката си на едно клонче, извади буквара и седна до дънера. Облегна си гърба, разтвори буквара и почна да срича. На втората сричка падна единиятъ му клепачъ, на третата — другиятъ, а на четвъртата сричка мързе-ливиятъ Иванчо захърка.

Марко обиколи опустошения бостанъ, сруска две пожълтѣли краставици и, като си спомни за поржкитѣ на Иванчовата майка, кривна къмъ орѣха. Надигна глава и помириса окачената торба. Захапа

я. Смъкна я на земята. Наврѣ си муцуната и най-напредъ изяде сиренето, заедно съ зеления листъ. Облиза се и налапа порѣзаницата. Сруска и дветѣ глави лукъ, макаръ че бѣха люти. Следъ това започна да яде торбата. Изяде половината и слѣзе къмъ кладенчето. Напи се хубаво съ вода и пакъ се върна на бостана.

— Какво да правя сега? — рече си Марко. — Всичкитѣ поржчки на Иванчовата майка изпълнихъ. Само буквара не съмъ изялъ. Чакай да му видя работата.

Марко отвори уста и тихо захапа новия букварь. Измъкна го отъ Иванчовитѣ ржце. Тръгна надолу и се потули задъ синора.

— По-напредъ ще го разгледамъ, че сетне ще си го изямъ, — рече магарето и почна да го прелистя съ копитото.

— Я! Какви хубави картинки! Ами туй какво ли е подъ картинките?

— Букви! — извика нѣкой надъ главата му.

Магарето се стресна и погледна нагоре. До него стоеше дѣдо попъ Граматикъ съ тояжка на рамо и едно вързопче на тояжката.

— Кжде отивашъ, дѣдо попе? — попита магарето.

— Отивамъ въ гората за дрѣнки. Ами ти какво правишъ?

— Чета картинкитѣ.

— Слушай, Марко — ако ме поносишъ до гората и насамъ до селото — ще те науча да четешъ буквитѣ въ този букварь. Още тая вечеръ ще ти покажа какъ се чете цѣлата азбука.

— Качвай се на гърба ми! — съгласи се Марко и затропа къмъ гората. Спрѣ до единъ дрѣнъ, подъ който земята бѣше зарината съ меки дрѣнки. Дѣдо попъ слѣзе и събра всичкитѣ дренки. Напълни си торбичката и пакъ яхна Марка. Додето притъмнѣе, влѣзоха въ село. Дѣдо попъ Граматикъ слѣзе предъ своята кжща, подаде торбичката съ дрѣнкитѣ на попадията и поржча:

— Донеси ми една вощеница запалена!

И като пое вощеницата, той поведе Марка къмъ кошарата. Закрепи запалената свѣщъ върху рога на овена, постла си малко сѣно и седна. Разтвори Иванчовия букварь. Започна да показва буквитѣ. Додето пропѣятъ първи пѣтли, магарето научи буквите, а додето се обадытъ втори пѣтли — то прочете всичките уроци. На другия день дѣдо попъ го заведе на училище и го записа направо въ второ отдѣление.

* * *

Минаха десетъ години. Веднажъ въ малкия околийски градецъ пристигнаха двама души: дѣдо попъ Граматикъ и едно осемнадесетъ годишно момче съ закърпени ржави, съ царвули и пробита шапка. Спрѣха предъ кжщата на началника. Дѣдо попъ Граматикъ натисна копчето на електрическия звънецъ, открѣхна желѣзната врата и рече на момчето:

— Ти ще стоишъ тукъ, а пъкъ азъ ще влѣза да поговоря съ началника.

Дрипавото момче поклати глава:

— Добре, дѣдо попе, — и погледна презъ желѣзната ограда.

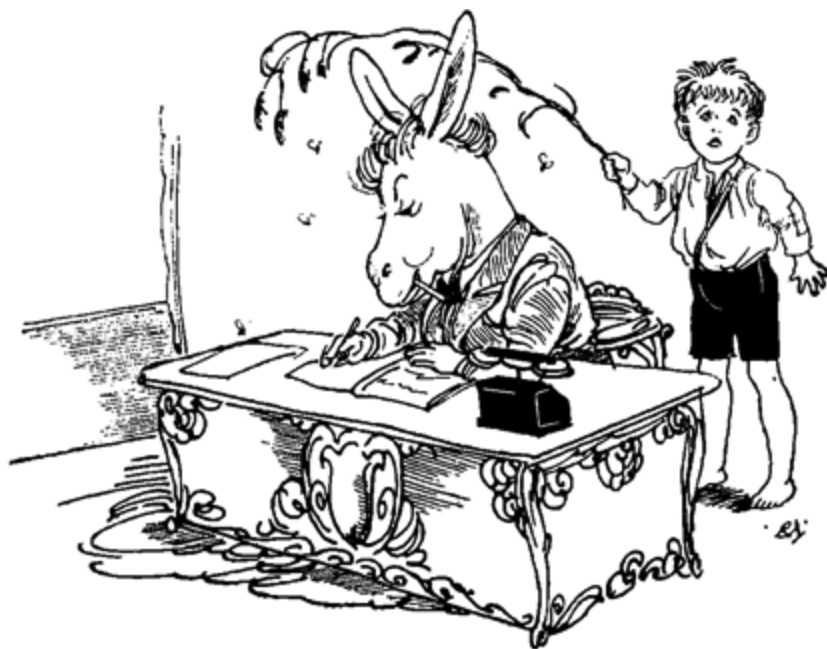
Вжтре имаше една райска градина. Лозници се виеха надъ пжтеката, която водѣше къмъ кжщата. Цвѣтя — колкото щешъ. Пжтеката е постлана съ пѣсъкъ. Тя води къмъ мраморнитѣ стѣпала на стълбата, по която се качва сега дѣдо попъ. Едно засмѣно момиче отвори вратата и посрещна дѣда попа. Отведе го къмъ кабинета на началника. Презъ отворения прозорецъ се чу силния гласъ на началника.

— Добре дошълъ, дѣдо попе! Какво те носи къмъ насъ? Кафе ли да те черпя, или сладко отъ смокини? Кого ми водишъ отъ село?

— А бе, господинъ началникъ, остави се. Като е овисналъ на шията ми Иванчовия баща — не ме оставя на мира: „Иди, дѣдо попе, въ града, заведи Иванча — при началника, дано му даде каква да е работа, че ще умреме отъ гладъ.“ Много сж зле сиромаситѣ Нали не рачи Иванчо на времето да се учи — сега ходи като слѣпъ. За нищо не го бива.

— Ами азъ какво да го правя? — извика началникътъ.

— Какво ли — ще ти шѣта въ кжщи. Ще ходи да ти купува цигари и кафета отъ кафенето, ще ти чисти обувкитѣ, ще ти държи балтона, когато излизашъ, и ще те пази отъ мухитѣ съ едно вѣтрило, когато легнешъ следъ обѣдъ да подрѣмнешъ.

— Добре, — натъртено продума началникът, — ще го взема. Само отъ почить къмъ тебе, дѣдо попе, ще го взема. Повикай го да го видя!

Дѣдо попъ излезе и повика Иванча. Одърпаното момче плахо пристъпи по мраморната стълба и когато влѣзе въ кабинета — ахна и остана поразено. — Въ едно меко кожено кресло, праметналь кракъ върху кракъ, стоеше господинъ началникътъ — нѣкогашното Иванчово магаре Марко.

ПУСТИННИКЪТЪ

По ония времена, когато Петъръ, синътъ на Симеона, бѣше царь на България, въ тъмнитѣ гори на Балканския полуостровъ живѣха четирма праведни мжже. Народътъ ги наричаше пустинници. Покрай брѣговетѣ на рѣка Пшиня, подѣ Козякъ планина, се бѣше настанилъ първиятъ пустинникъ — Прохоръ Пшински. Въ една усойна пещера, близу до рударския градъ Кратово, живѣеше вториятъ пустинникъ — Гавраиль Лѣсновски. Третиятъ — Иоакимъ се молѣше въ самотията на Осоговската планина, а четвъртиятъ — Иванъ Рилски бѣше жителъ на Великата рилска планина. За Ивана Рилски народното предание разказва:

Когато белязаното момче отъ Скрино стана на дванадесетъ години, неговиятъ баща го даде ратай въ едно село, близу до Житомицката крепостъ. Ивановиятъ господарь имаше воденица, край единъ малкъ планински потокъ, кошара и десетина овце въ кошарата. Докато воденичарътъ мелѣше брашно, неговото ратайче ходѣше по ливадитѣ следъ стадото и свирѣше на агънцата съ една тънка свирка. Агънцата много обичаха своя пастирь, защото никога не дигаше тояга да ги подгони. Презъ лѣтото, додето овцетѣ пладнуваха подѣ единъ сѣнчестъ яворъ, Иванъ събра дребни охлювчета и направи на всѣко

агънце по едно герданче. Агънцата пригнаха и подскочиха като щурци отъ радостъ. Най-стариятъ овенъ отъ благодарностъ научи Ивана да разбира овчия езикъ. По цѣли дни пастирчето водѣше разговори съ овцетѣ и разбра, че и тѣ като хората иматъ свои радости и грижи. Една вечеръ воденичарьтъ рече на Ивана:

— Утре ще заколя черното агънце съ бѣлитѣ крачка!

— Защо ще го колишъ? — попита Иванъ. — Какво зло ти е направило?

— Ще ти кажа защо. Рѣчицата, която кара воденичния камъкъ, пресъхна. Азъ съмъ решилъ да принеса жертва на свети Илия Гръмотвореца, дете търкаля небеснитѣ бѣчви и гони облацитѣ съ огнени камшици. Дано рукне дъждъ и моята воденичка пакъ да трѣгне.

Иванъ се много натъжи, като чу тѣзи думи. Презъ нощъта, когато всички заспаха, той влѣзе въ кошарата и прегърна черното агънце съ бѣлитѣ крачета.

— Бѣгай, батьовото агънце, защото господарьтъ иска да те погуби.

— Азъ нищо лошо не съмъ му сторило, — рече агънцето.

— Хората колятъ агънцата, защото сж много кротки и нѣматъ бодли като таралежитѣ. Бѣгай по-скоро!

— Къде да ида?

— Мини рѣката Струма и се скрий отвъдъ въ гората!

Агнето послуша Ивана. Тихо се измъкна отъ кошарата и се загуби въ нощъта.

Когато настана день, воденичарьтъ запали пещъта, наточи си ножа и потърси обреченото агне.

— Къде е агнето? — развика се човѣкътъ съ ножа.

— Побѣгнало е презъ нощъта, — отговори плахо Иванъ.

— По-скоро да го намѣришъ! Ако не го докарашъ до пладне — тебе ще метна въ пещъта.

Иванъ си грабна коравата вълнена дрешка и се затече къмъ Струма. А Струма течеше бърза и дълбока. Съ жаленъ гласъ Иванъ позова агънцето си. То бѣше отвъдъ реката, задъ една шубрачка. Като чу Ивановия гласъ, трепна, подаде си главата и се обади:

— Какъ премина тая дълбока вода? — провикна се Иванъ.

— Прескочихъ я нощесъ. Нали знаешъ, че на страха краката сж дълги!

— Ами азъ какъ да дойда при тебе? — попита Иванъ.

— Хвърли си дрешката въ водата и стъпи върху нея. Дрешката ще те пренесе.

Иванъ послуша агънцето. Метна дрешката си, стъпи върху нея и тя плувна като корито.

Отвадъ Струма, агънцето попита Ивана:

— Сега какво ще правиме?

— Ще бѣгаме, бацьовото.

И дветѣ душици навлѣзоха въ гората.

* * *

Бѣха минали седемъ години отъ оня день, когато пастирчето Иванъ отиде да търси агънцето и не се върна. Веднажъ трима ловци отъ Житомирската крепостъ отидоха на ловъ отвъдъ Струма. Навлязоха въ гората, видѣха единъ елень съ клонести рога и насочиха стрелитѣ си къмъ него. Еленьтъ, като разбра какво мислятъ да правятъ ловцитѣ — търти да бѣга. Запръщѣха навесенитѣ клони на дърветата. Ловцитѣ се втурнаха следъ него. Дълго тичаха, докато се умориха и му загубиха диритѣ. Капнали отъ умора, ловцитѣ тръгнаха да си ходятъ, но забъркаха посоката и се въртѣха насамъ-нататъкъ, додето мръкна. Надвечеръ излѣзоха на една полянка, окръжена отъ столѣтни дървета. Насрѣдъ полянката зѣеше колиба съ сламенъ покривъ, а предъ колибата се леко поклащаше единъ високъ рѣженъ класъ. Надѣсно отъ колибата мирно пасѣше една овца. Когато ловцитѣ приближиха колибата, отвътре излѣзе единъ младъ човѣкъ — високъ и сухъ — съ рѣдка жълта брада и черна риза, опасана съ кжпина.

— Добре дошли! — проговори стопанинът на колибата и се поклони.

Ловцитѣ бѣха много изгладнѣли.

— Какво ще ни нагостишъ? — попита единиятъ.

— Каквото далъ Господъ, — отговори пустиникътъ и, като протегна ржка — отрони едно зърно отъ ржжениятъ класъ. Сетне се наведе, пушна зърното въ дупката на своята ржчна каменна мелница, наречена хромелъ и почна да мели. Завчасъ смлѣ зърното и замѣси една мѣничка питка. Накладе огънь. Зарови питката въ огъня и, додето надои млѣко въ една прѣстена паничка — питката се опече. Гостолобивиятъ човѣкъ разчупи питката на три залька и ги подаде на ловцитѣ. Следъ туй сложи напреде имъ паничката съ млѣкото, изнесе три дървени лъжици и покани гоститѣ да се нахранятъ:

— Яжте!

Ловцитѣ налапаха зальцитѣ и загребаха млѣко съ лъжицитѣ. Щомъ срѣбнаха — изведнажъ усѣтиха и тримата, че сж сити, сякашъ сж били на господарска трапеза. Спогледаха се смаени. Починаха си, попитаха накжде се пада Житомитската крепостъ и тръгнаха да си ходятъ. Когато кривнаха задъ колибата, тѣ се спрѣха до овцата на пустинника и си заговориха:

— Този човѣкъ, — рече единиятъ — ни нахрани само съ едно зърно ржъ, той не е чистъ!

— Той е съдружникъ на дявола! — извика вториятъ.

— Да накладемъ огънь и да го из-гориме! — предложи третиятъ.

Овцата, щомъ чу тия зловещи думи, тихо се промъкна къмъ кошарата и разказа на стопанина си, какво смѣтатъ да правятъ съ него неблагодарнитѣ гости. Пустинникътъ спокойно изслуша своята другарка и, безъ да каже дума, влѣзе въ колибата. Подиръ малко той изнесе една детска вълнена дрешка и я хвърли на тревата. Най-напредъ върху дрешката се намѣсти овцата. Следъ туй пустинникътъ стъпи до нея и стори кръстъ. Тогава стана чудо. Дрешката се раздвижи като птичи криле и понесе овцата и човѣка нагоре. Когато пустинникътъ се издигна високо надъ ловцитѣ, неговиятъ гласъ прокѣнтѣ:

— Вие сте зли хора! Нека Богъ ви сѣди за грѣха, който намислихте да сторите!

Когато изрече тия думи, пустинникътъ се понесе къмъ синитѣ върхове на Рила планина. Тамъ той кацна на една висока поляна и съгради първата постница на манастира Свети Иванъ Рилски.

(Св. Врачко предание)

ТРИМАТА ЛОВЦИ НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имаше едно време трима ловци — двамата брадати, единият — безъ брада. Тръгнаха тия ловци да стрелятъ дивечъ. Цѣль день ходиха напраздно. Най-сетне, привечерь гръмнаха една яребица. Накладоха огънь. Стоплиха вода, попариха яребицата, оскубаха ѝ перушината. Свариха я. Тогава дойде мжчнотията: какъ да я раздѣлятъ? Яребицата е само една, а пкъкъ тѣ — трима.

Брадатитѣ предложиха:

— Хайде да дадемъ яребицата на тоя отъ насъ, който най-дълго изтрае, безъ да каже нито една дума.

— Добре, — съгласи съ голобрадатият.

Седнаха до огъня и млъкнаха. Минаха часъ, два, три — никой не отваря уста. Само се гледатъ въ очитѣ. По едно време голобрадият присегна и измъкна яребицата отъ тенджерата. Посоли я. Разчекна я и започна да лапа. Той яде, а брадатитѣ мълчатъ. Когато изяде цѣлата яребица, брадатитѣ скочиха и нададоха викъ:

— А бе, ти какво направи?

— Изгубихте облога, приятели. Ето, че вие проговорихте първи. Нѐема защо да се сърдите. Яребицата се пада на мене, споредъ условието.

Брадатитѣ наведоха глави.

На втория день пакъ нарамиха пушкитѣ и трѣгнаха по къра. Въ една долчина издебнаха два гължба. Попариха ги, оскубаха имъ перушината, свариха ги въ тенджерата и седнаха да си ги раздѣлятъ. Но, какъ да ги дѣлятъ? Гължбитѣ само два, а пѣкъ ловцитѣ — трима. Най-сетне, следъ дълги препирни, единиятъ отъ брадатитѣ рече:

— Да оставимъ тази нощъ гължбитѣ въ тенджерата и да легнемъ да спимъ. Който отъ тримата сънува най-хубавъ сънь — той ще вземе и двата гължба. Съгласни ли сте?

— Съгласни сме, — рекоха другитѣ двама и легнаха край огъня.

Настана нощъ. Огънятъ полека почна да гасне. Голобрадатиятъ захърка мжжката, а брадатитѣ не смѣха да заспятъ: тѣ си биеха умоветѣ, кой какъвъ сънь да измисли. Призори, надвещени отъ съня, и тѣ задрѣмаха.

На другия день, когато всички се дигнаха, голобрадиятъ се обади:

— Хайде, разказвайте сега сънищата си!

Първиятъ, съ най-дългата брада, заговори:

— Сънувахъ чудесенъ сънь. Присъни ми се, че съмъ се превърналъ на крилатъ конь. На раменетѣ ми израстли криле, на краката ми — сребърни копита, а на шията ми — златна грива. Че като разтърсихъ гривата си, че като тропнахъ съ кракъ и се дигнахъ къмъ небето — за мигъ прелетѣхъ цялата равнина. На другия край ме срещна единъ чуденъ юнакъ. Той бързо се метна на гърба ми и азъ полетѣхъ пакъ къмъ небето. Дигнахъ се толкова високо, че ми се зави свѣтъ и се пробудихъ.

Вториятъ брадатъ се обади:

— Хубавъ ти е сънятъ, ала моятъ е още по-хубавъ. Азъ пѣкъ сънувахъ, че съмъ самиятъ чуденъ юнакъ. Като те видѣхъ, че идешъ къмъ мене, метнахъ се на гърба ти и хванахъ златната ти грива. Хайде сега на небето! Че отъ тамъ пѣкъ отидохме на месечината. Тѣкмо въ туй време, гледамъ — двата гължба летятъ край месечината. Подгонихъ ги азъ, бре тукъ, бре тамъ, цѣла нощъ скачахме отъ звезда

на звезда, но не можахъ да ги хвана. Най-сетне се ядосахъ и се събудихъ.

Заговори най-сетне голобрадиятъ:

— Ахъ, братя, какви хубави сънища сте сънували! Къде ще се мѣря азъ съ васъ! Сънувамъ азъ, че стоиме тримата до огъня. Не щѣшъ ли — единиятъ отъ васъ се превърна на крилатъ конь и почна да тропа съ кракъ. Въ туй време пъкъ другиятъ се превърна на чуденъ юнакъ и скочи върху гърба на крилатия конь. Дигнахте се къмъ небето. Азъ гледахъ нагоре, гледахъ, докато ми се изкриви вратътъ. И, когато изчезнахте отъ очитѣ ми, стана ми много мжно и горчиво заплакахъ. Сетне си рекохъ:

— Тѣ вече никога не ще се върнатъ. И изядохъ гължитѣ. Изядохъ ги на сънъ. Честна дума!

Брадатите скочиха:

— Не може да бжде! Какво приказвашъ?

Но, когато бръкнаха въ тенджерата, тѣ намѣриха само коститѣ.

НЕПОСЛУШНИТЪ ДЕЦА

Майката пристигна отъ кладенеца съ голѣмитѣ менци на рамо. Тя бѣше цѣлата мокра. Виръ вода шуртѣше отъ дрехитѣ ѣ. Като окачи менцитѣ на полицата, простудената жена трѣгна къмъ огъня и рече:

— Деца, сторете ми мѣничко мѣсто да се посгрѣя, че капнахъ отъ умора и студъ. Навънъ плющи страшенъ дѣждъ. Рѣката приижда. Пакъ ще вдигне моста. Сторете ми мѣничко мѣсто!

Четиритѣ деца се бѣха наредили край накладения огънъ и се грѣеха съ разголени крака и прострѣни напредъ зачервени рѣце.

Първото се обърна и рече:

— Мамо, азъ не мога да ти сторя мѣсто, защото обувката ми е пробита и си намокрихъ крака, като се връщахъ отъ училище. Трѣбва хубаво да се натопля.

Второто каза:

— На мене пѣкъ калпака ми тече. Днесъ въ училищната стая, като си удряхме калпацитѣ върху пода — моятъ се пукна. Докато се върна — намокри ми се главата. Пипни, ако не вѣрвашъ!

— Азъ, майчице, тѣй хубаво съмъ се намѣстила до батя, че не ми се иска да стана, — добави лениво третото дете — момиченцето.

А четвъртото, най-малкото, викна високо:

— Който ходи по дѣжда, нека сега мрѣзне като мокра кокошка!

Затоплениитѣ деца се засмѣха високо и безгрижно, а простудената майка тѣжно поклати глава. Влѣзе въ пещника да имъ мѣси хлѣбъ. Докато мѣси хлѣба въ ноцвитѣ, мократа ѣ риза залепна на гърба и зѣбитѣ ѣ взеха да тракатъ. Късно презъ ноцѣта тя запали пещѣта, метна хлѣбоветѣ, почака докато се опекаатъ, извади ги съ една лопата, нареди ги на полицата и хвърли отгоре имъ кожухчето си. Прибра се подъ юргана. Духна лампата. Децата ѣ сладко спѣха, ала тя не можа да притвори очи, защото главата ѣ пламна. Залюлѣ я люта треска. Три пѣти става да гребе студена вода отъ менцитѣ и да си кваси челото.

На сутринѣта децата се пробудиха и скочиха. Откачиха менцитѣ и разлѣха всичката вода, докато се измиятѣ. Сетне си отчупиха по

единъ коматъ мекъ хлѣбъ, мушнаха хлѣба въ торбите и заминаха на училище. При болната жена остана само най-малкото.

Търколи се денътъ. Майката не можа да се вдигне. Устнитѣ ѝ се напукаха отъ огъня. Следъ пладне тритѣ деца се върнаха отъ училище.

— Ахъ, мамо, още лежишъ, а пъкъ нищичко не си ни сготвила!
— укори я момиченцето.

— Мили деца, — обади се съ премалѣлъ гласъ майката, — много съмъ болна. Изгорѣха ми устата отъ жажда. Тази сутринъ вие сте разлѣли водата отъ менцитѣ до капка. По-скоро вземете стомната и тичайте на чешмата!

Тогава се обади първото:

— Нали ти казахъ, че обувката ми тече.

— Ти забрави, че калпакътъ ми е пукнатъ, — добави второто.

— Мамо, колко си смѣшна, — рече момиченцето. — Мога ли да хукна по чешмитѣ, когато имамъ да пиша домашно упражнение?

Очитѣ на майката се напълниха съ сълзи. Най-малкото, като видѣ сълзитѣ, грабна стомната и се затече навънъ, ала се спъна на прага и счупи пръстения сждъ.

Всичкитѣ деца ахнаха, разшаваха се, отчупиха си още по единъ коматъ хлѣбъ и неусѣтно се измъкнаха навънъ да играятъ. Остана само най-малкото, защото нѣмаше обувки. То започна да пише съ пръстъ човѣчета по запотеното стъкло на прозореца.

Болната майка се надигна. Погледна къмъ напуканата вехта икона и се помоли.

— Господи, стори ме на каквато и да е птичка! Дай ми криле да литна съ тѣхъ и да избѣгамъ отъ тѣзи лоши деца! Азъ за тѣхъ залька отъ устата си давахъ, а тѣ не рачиха да ми донесатъ капка водица.

Господъ, който гледаше отгоре къмъ земята, чу молбата на болната и я стори на птичка кукувица. Най-малкото, щомъ видѣ, че майка му се превърна на птичка и размаха криле, изскочи навънъ по чорапи и се развика:

— Братчета, сестро, тичайте, но-скоро, защото мама стана на птичка и се гласи да бѣга отъ насъ!

Когато децата стигнаха предъ кѣщи, майката излиташе презъ отворената врата.

— Кѣде отивашъ, мамо? — попитаха децата въ единъ гласъ.

— Отивамъ си. Не ща да живѣя при васъ. Вие сте лоши деца.

— Мамичко, — запишѣха и четиритѣ, — върни се въ кѣщи! Ей сега ще ти донесемъ вода!

— Късно е, дечица, вече. Не мога да се върна. Вода ще пия по бистритѣ ручей и отъ планинскитѣ езера.

И тя полетѣ надъ земята.

Децата се втурнаха съ писъкъ следъ нея. Тя хвърчи надъ земята, а тѣ ти-чатъ по земята.

Деветъ дни бѣгаха сиротните дечица подиръ кукувицата презъ нивитѣ, презъ трѣнацитѣ, по камениститѣ поляни. Падаха, ставаха. Нараниха си краката и рѣцетѣ. Гърлата имъ се продраха отъ викане.

Нощемъ кукувицата кукаше уморена на нѣкое дърво, а децата се сгушваха до дънера подъ дървото.

На десетия день птицата размаха криле надъ една гжста гора и се загуби.

Децата се върнаха въ родното си село съ засъхнали сълзи по бузитѣ. Пръснаха се по чуждитѣ кжщи да слугуватъ на хората за парче хлѣбъ.

А кукувицата не раче вече да свие гнѣздо и да отвѣди челядь. До день днешенъ тя скита по свѣта, кука самотна и снася яйцата си въ чужди гнѣзда.

(Народна приказка)

БЛАГОСЛОВЕНОТО ЗЪРНО

Като се наведе предъ олтаря и почна да струва поклони, баба Мърморанка видѣ въ пукнатината на старата икона, тъкмо подъ крака на Йоана Кръстителя, едно житено зърно. Бабичката го изкара съ една топлийка и го стисна въ шъпата си. Подиръ литургия богомолката се прибра вкжщи и зарови зърното въ градинката до прозореца. Сетне донесе едно менче вода и го полѣ.

— Кой знае! Може пъкъ въ туй зърно да ни е късметътъ.

Бутна вратата. Влѣзе вкжщи. На одъра лежеше дѣдо Мърморанъ. Щомъ видѣ стопанката си, той рече:

— Добре че се върна да ме обърнешъ на дѣсната страна, защото ме заболѣха кокалитѣ отъ лежене все на лѣвата.

— Я ставай да ядеме! — викна баба Мърморанка.

— Какво ще ядеме?

— Каквото далъ Господъ, — отвърна бабичката и сипа въ една паница малко чорбица — гола водица.

Дѣдо Мърморанъ погледна паницата накриво и запѣ: „Ахъ, сждбо, сждбо, тѣй ли си решила?“ Ела поне махни тая муха, която се мжчи да влѣзе въ носа ми! — помоли се нападнатиятъ старецъ.

Баба Мърморанка грабна кърпата и подгони мухитѣ. Тѣй мина деньтъ. На другата сутринъ шѣтливата бабичка стана рано и взе метлата. Когато влѣзе въ градинката — що да види? — Житното зърно поникнало и отишло да се не види нагоре къмъ небето. Бавно се поклащаха най-долнитѣ пожълтѣли вече листа на високия стрѣкъ.

— Бре! — плесна ржце баба Мърморанка и събуди дѣда Мърморана.

— Излѣзъ, старо, да видишъ какво е чудо станало!

Дѣдо Мърморанъ се надигна, разгледа презъ прозореца житния класъ и се почеса по тила. Излѣзе навънъ.

— Какво да го правиме? — попита бабичката.

— Отрежи го съ сѣрпа, и като падне класътъ, прибири му зърната. Тоя житенъ стрѣкъ навѣрно има класъ като топола.

— Ами ако класът падне въ нѣкоя чужда земя? Ами ако падне въ морето?

— Тогава прави го каквото щѣшъ, само не ме карай да мисля, защото съмъ много уморенъ. Днесъ искамъ да си полегна.

Баба Мърморанка се размърмора.

— Ти си, — викна тя, — най-мързеливиятъ човѣкъ на свѣта. Иде ми да се прѣждосамъ отъ тебе, но кжде да ида? — и погледна нагоре.

Тогава се досѣти, че може да иде до небето и безъ да мисли много обхвана съ ржце житния стрѣкъ и почна да се катери като котка. Завчасъ се загуби въ облацитѣ. Дѣдо Мърморанъ дълго гледа следъ нея.

— Какъ не те домързѣ да се качишъ тѣй високо! — рече той и се изтегна на затоплената трева, до коренитѣ на житния стрѣкъ.

Горе на небето предъ запѣхтѣната бабичка се изправи единъ арахангелъ съ огненъ мечъ.

— Защо си дошла? — попита той.

— Дойдохъ да си пожъна житния класъ.

— Твоятъ житенъ класъ е зеленъ.

— Ами, — попита любопитната бабичка, — какъ тѣй, само за една нощъ житниятъ стрѣкъ порастна до небето?

— Нима не знаешъ? — отвърна арахангелътъ и прибра огнения си ножъ въ ножницата. — Зърното, което намѣри въ черква, е благословено. Преди сто години, когато дигнаха черквата, въ олтаря служеше единъ праведенъ свещеникъ. При освещаването той донесе една паница жито и го прѣсна надъ главитѣ на богомолцитѣ. „Както се прѣска туй жито, — викна той, — тѣй да се прѣска правдата по свѣта, и да поникнатъ отъ нея класове до небето“. Подиръ литургията въ черквата влѣзоха роякъ кокошки и изкълваха всичкитѣ зърна. Остана само онова, което ти намѣри.

— Ами много ли е голѣмъ класътъ? — попита баба Мърморанка.

— Цѣлата райска градина е засѣнчилъ.

Бабичката се зарадва и седна предъ райската врата.

— Ще почакамъ малко, — рече тя.

— До кога?

— Докато ми узрѣе класътъ, че да си го пожъна.

— Наместо да чакашъ — поискай нѣщо отъ Бога. Той е милостивъ и ще ти даде всичко каквото пожелаешъ.

— Какво да пожелаая?

— Твоя работа, каквото щещъ пожелаай.

— Боже, какво да поискамъ? — напъна бабешкия си умъ Мърморанка и, като не можа да измисли нищо, спусна се надолу по житния стръкъ, да попита дѣда Мърморана.

— Какъ тѣй нищо не си измислила? — ядоса се гладниятъ дѣдо Мърморанъ, — по-скоро иди да поискашъ хлѣбъ. Много хлѣбъ. Цѣлата кжца да бжде пълна съ хлѣбъ!

Баба Мърморанка се покатери пакъ на небето и каза на арахангела какво искатъ съ дѣда Мърморана. Арахангелътъ взе телефона, предаде молбата и викна:

— Сега по-скоро слизай, защото не ти е тука мѣстото! Ти си още жива.

Баба Мърморанка слѣзе и що да види: цѣлата кжца пълна съ хлѣбъ. Полицитѣ накамарени, въ пещъта — хлѣбове, на одъра — пакъ хлѣбове. Кждето погледнешъ — все хлѣбове. А дѣдо Мърморанъ лежи превитъ срѣдъ кжци. Коремътъ му опира до тавана. Налапалъ се старецътъ.

Мина една недѣля време. Дѣдо Мърморанъ рече на баба Мърморанка:

— Хайде, иди още веднажъ на небето. Ти си добре съ дѣда Господа. Ще му поискашъ имане. Не можеме ние тука да живѣемъ само съ единъ хлѣбъ. Трѣбва ни имотъ, трѣбва ни злато.

Подиръ единъ часъ баба Мърморанка се изправи предъ арахангела.

— Моля ти се, арахангеле, — рече тя, — вземи пакъ телефона и кажи на дѣда Господа, че искаме да ни даде имане, много имане.

Арахангелътъ се намръщи, но предаде и втората молба на бабичката по телефона. Когато слѣзе на земята, тя не намѣри грохналата си кжщурка, а видѣ единъ градъ съ чисти бѣли улици, високи фабрични комини, зелени градини. Хиляди автомобили сновѣха по улицитѣ.

— Чии сж тѣзи автомобили? — попита баба Мърморанка постовия стражаръ.

— На господинъ Мърморанъ.

— А фабрицитѣ?

— На господинъ Мърморанъ.

— А къде живѣе господарьтъ?

— Въ оня стькленъ дворець.

Запъти се бабичката къмъ двореца, но двамина прислужници я спрѣха предъ желѣзната врата.

— Входътъ е забраненъ! — извикаха тѣ.

— Какъ тѣй? Азъ съмъ баба Мърморанка.

— Нѣма какво да мърморишъ. Хайде отивай си, че ще те прегази автомобиля на господаря!

Въ туй време отъ двора излѣзе единъ огроменъ синъ автомобилъ. Въ него седѣше дѣдо Мърморанъ. Съ цилиндъръ, бѣли ржавици и пура въ устата.

— Дѣдо Мърморане, — извика бабичката, — ти ли си?

— Не съмъ азъ, — погледна я отъ високо старецътъ. — Не те познавамъ, дрипава бабичко! Карай! — заповѣда той на шофьора и автомобилътъ полетѣ.

Баба Мърморанка въздъхна и се покачи отново на небето.

— Защо идешъ пакъ? — попита я архангелътъ.

— Гладна съмъ. Дойдохъ да си прибера житцето.

— Житцето го изкълваха птицитѣ небесни, — рече архангелътъ и като драсна една клечка кибритъ запали житения стрѣкъ. Стълбата на баба Мърморанка запрѣщѣ и бързо изгорѣ. Въ сжщия мигъ чудниятъ градъ Мърморанъ се превърна на прахъ и вѣтърътъ го разнесе надъ равнината. Дѣдо Мърморанъ се намѣри пакъ подъ стрѣхата на своята грохнала кжщурка.

— Какъ ще слѣза пакъ долу? — попита баба Мърморанка, която видѣ какво се случи.

— Ти си праведна душа и ще останешъ тука въ рая.

— А дѣдо Мърморанъ?

— Да върви при дяволитѣ!

— Ами кой ще му вари чорбица и кой ще го пази отъ мухитѣ? — завайка се бабичката. — Моля ти се, пушни ме пакъ долу!

— Чудни сж тия жени, — продума архангелътъ и намѣсти баба Мърморанка въ една кошница. Следъ това върза дрѣжката на кошницата съ една дълга копринена връвъ и я спушна долу на земята.

БЕДНИЯТЪ РИБАРЬ И ДЯВОЛЪТЪ

Имаше единъ човѣкъ рибарь. Той живѣше на морския брѣгъ въ една кжщурка, покрита съ слама. Всичкото му имане бѣха две малки русокоси девойчета и една вехта мрежа, съ която ловѣше риба. Дветѣ девойчета помагаха на майка си, шетаха вкжщи, носѣха вода съ стомнитѣ отъ чешмата, поливаха цвѣтята въ градината и вечерно време кърпѣха скжсаната мрежа, докато майка имъ наготви вечерята, а баща имъ се върне отъ пазара. Всѣки день бащата ходѣше по пѣсъка край морето, хвърляше мрежата и ловѣше дребна риба. Изсипваше я въ едно кошче. Като напълнѣше кошчето съ риба, той отиваше въ града, продаваше я и съ полученитѣ пари купуваше за децата си хлѣбъ и подаръци. Децата бѣха много доволни отъ своя баща и никога не му се сърдѣха, ако нѣкога не можеше да хване риба и се върнѣше вкжщи съ праздни ржце.

Една сутринъ рибарьтъ прехвърли презрамо закърпената мрежа, взе празното кошче и слѣзе по пжтеката къмъ морето. Нагази хладния пѣсъкъ и когато стигна до водата, запретна крачолитѣ и ржавитѣ си, приготви мрежата и се прекръсти.

— Хайде, Боже, помогни ми днесъ да напълня кошчето съ риба, че съмъ далъ обувкитѣ на дветѣ си момиченца да ги закърпи кърпачтъ. Ако не спечеля пари довечера, не ще мога да ги взема.

Щомъ изрече тия думи, рибарътъ метна мрежата. Тя се разтвори като малко облаче и се спуствна къмъ водата. Бързо потъна. Рибарътъ хвана вжжето и го потегли. Събра мрежата и се опита да я изтегли, ала тя бѣше загребала нѣщо много тежко и не мърдаше. Рибарътъ се почеса по тила, помисли малко и бързо завърза края на вжжето за едно крайбрѣжно дърво. Сетне се съблѣче, влезе въ водата, почна да се гмурка и съ голѣма мъжа избута мрежата навънъ. Сърдцето му затупка, когато видѣ, че мрежата е хванала едно малко засмолено буренце.

— Навѣрно туй буренце е пълно съ жълтици! — извика бедниятъ рибаръ и го освободи отъ мрежата.

Търкулна го на пѣсъка. Почна трѣскаво да го разглежда и остана разочарованъ, когато откри, че бурето е пробито и пълно догоре съ пѣсъкъ.

Въздъхна, почисти мрежата, изхвърли камъчетата и кривитѣ раци и отново я метна надъ водата. Този пѣтъ мрежата бѣше съвършено лека и излѣзе на брѣга праздна. Нѣкъде на крайчеца въ концитѣ се бѣше заплела само една рибка съ големи зелени очички и съ червена опашка. Рибарътъ протегна ръка и я освободи отъ концитѣ. Следъ това я хвърли въ кошчето. Рибката, като се видѣ на сухо, подскочи три пѣти и проговори съ тънко рибено гласче:

— Хей, рибарино, защо ме оставяшъ въ този сухъ кошъ, не знаешъ ли, че азъ мога да живѣя само въ вода? Моля ти се, пуствни ме пакъ въ морето!

— Стой си въ коша, ей сега ще ти хвана още другарки! — рече рибарътъ и отново почисти мрежата си.

— Слушай, — обади се повторно рибката, — ако ме върнешъ отново въ морето, обещавамъ да ти се явя на помощъ, когато те заплашва най-голѣма опасностъ.

— Че съ какво можешъ да ми помогнешъ? — попита рибарътъ.

— Съ хитростъ, — отговори рибката. — Азъ съмъ най-хитрата рибка въ морето. Едно време Хитъръ Петъръ плуваше съ лодка и си изтърва торбата съ хитроститѣ. Азъ влѣзохъ въ падналата на морското дъно торба и изядохъ всичкитѣ хитрости. Сега главата ми е пълна съ умъ.

— Ами, какъ ще те повикамъ, когато ми потрѣбвашъ?

— Какъ ли, подсвирни три пѣти тихо съ уста, и азъ ще се явя.

Рибарьтъ се наведе, хвана рибката за червената опашка и я хвърли отново въ морето. Следъ това приготви мрежата и за трети пѣтъ си опита късмета. Потегли мрежата навънъ, но този пѣтъ тя бѣше още по-тежка отколкото първия пѣтъ. Повторно влѣзе подъ водата озадачениятъ рибарь и избута тежката мрежа. Като я измъкна най-сетне на пѣсъка, що да види: вътре се търкулна една делва, кована отъ желѣзо, запушена съ желѣзна запушалка. Върху запушалката — червенъ восъкъ. Рибарьтъ се наведе и погледна печата на восъка. На печата пишеше: „Иванъ Асенъ II, царь на българитѣ и на гърцитѣ“.

Рибарьтъ подскочи отъ радостъ. Той бѣше челъ въ историята за тоя великъ царь и съ трѣскави прѣсти се залови да лющи восъка.

— Навѣрно нашиятъ царь е хвърлилъ въ морето тая делва преди седемстотинъ години. Чакай да видя, какво има вътре.

Дълго клати рѣждивата запушалка и най-сетне я измъкна. Тогава стана чудо, което накара зжбитѣ на рибаря да затракатъ... Отъ желѣзната делва започна да излиза гжстъ черъ пушекъ. Тоя пушекъ се изви до небето и почна да се разлива по пѣсъка и надъ морето. Сетне започна да се събира, да се сгжстява още повече и изведнажъ се превърна на огроменъ страшенъ великанъ съ огнени очи, съ уста, като пещера, съ зжби като тесли, съ остри хищни нокти и съ космати гърди.

Най-напредъ чудовището разтвори устата си и размаха рѣще:

— Господарю, — извика то съ грѣмовитѣ гласъ, — ти си най-добриятъ царь на земята, моля ти се, смили се надъ мене и не ме убивай. Пощади живота ми, Иване Асене!

Рибарьтъ ужасенъ се дръпна назадъ и погледна накжде ще може да избѣга.

— Какво говоришъ? — продума той и зжбитѣ му затракаха. — Иванъ Асенъ II лежи въ гроба вече 700 години. Азъ не съмъ никакъвъ господарь. Азъ съмъ единъ беденъ черноморски рибарь. А ти кой си?

— Азъ съмъ дяволътъ.

— Ами какво правишъ въ тая делва?

— Затвори ме въ нея едно време царьтъ на българитѣ.

— Че защо те затвори?

— Ще ти кажа. Когато презъ 1195 година въ градъ Велико Търново освободителътъ на българитѣ отъ ромейско иго царь Асенъ

Българунъ повика въ двореца си болярина Иванко, влѣзохъ и азъ въ царския дворець. Азъ бѣхъ невидимъ и стояхъ задъ Иванка. Царъ Асенъ бѣше много разгнѣвенъ. Той бѣше научилъ, че Иванко е приятель на ромейтъ и копае гробъ на своето отечество.

— Ще се откажешъ ли отъ ромейтъ? — попита царъ Асенъ.

— Нѣма да се откажа! — отвърна боляринътъ.

Тогава царъ Асенъ извика силно:

— Хей, войници, донесете ми меча!

Азъ, като чухъ тия думи, изкочихъ, преварихъ царскитѣ войници, грабнахъ окачения въ стаята царски мечъ, върнахъ се при Иванка и му го подадохъ. Иванко се хвърли като звѣръ и погуби царя. Минаха много години. На българския царски тронъ седна Иванъ Асенъ II, синъ на погубения царъ Асенъ Българунъ. Веднѣжъ царъ Иванъ Асенъ II ме покани въ своя високъ дворець на Царевецъ. Бѣше седналъ на златенъ тронъ, а напреде му стоеше тая желѣзна делва.

— Не искамъ да враждувамъ, — рече ми той, — съ дявола. Искамъ да ти бжда приятель, и, за да повѣрвашъ въ моето царско приятелство, ще ти дамъ този златенъ прѣстенъ, украсенъ съ седемъ драгоценни камъка. Съгласенъ ли си?

— Съгласенъ съмъ, — отговорихъ азъ.

Тогава царьтъ измъкна отъ срѣдния си прѣстъ драгоценния прѣстенъ, ала безъ да ще го изтърва въ делвата предъ краката му. Наведе се и опита да извади прѣстена съ ржка, но гърлото на делвата бѣше тѣсно и царската ржка не можа да се промъкне.

— Стой, царю! — викнахъ азъ, — нали съмъ дяволъ, всичко мога да сторя. Погледни, какъ ще се превърна на едно човѣче, колкото твоя срѣденъ прѣстъ, ще влѣза въ делвата и ще изкарамъ прѣстена.

— Влѣзь де! — рече царьтъ.

Азъ мигомъ се превърнахъ на мѣничко човѣче и се спустнахъ надолу съ главата. И докато намѣря прѣстена на тъмното дѣно, царьтъ запуши делвата съ желѣзна запушалка и викна:

— Ти си врагъ на човѣшкия родъ! Ти погуби баща ми, освободителя на българитѣ. Осжждамъ те на вѣченъ затворъ въ тая стоманена делва. Хей, войници, натоварете делвата на една колесница и я откарайте на черноморския брѣгъ. Когато стигнете, влѣзте навътре съ една лодка и хвърлете делвата въ морската дълбочина!

Войниците изпълниха царската заповѣдь и азъ паднахъ въ морето. Вълнитѣ ме понесоха отъ брѣгъ на брѣгъ. Цѣли седемстотинъ години ме блъскаха по крайбрѣжнитѣ канари. И ето днесъ ти ме извлѣче въ своята мрежа. Отново очите ми видѣха свѣтлината. Въ делвата мислѣхъ, че съмъ отколе ослѣпѣлъ. Ти си моя освободителъ. Вземи царския прѣстенъ и се пригответи да умрешъ! Предлагамъ ти да изберешъ, каквато смъртъ искашъ.

— Защо трѣбва да умирамъ — попита рибарьтъ и прежълтя отъ страхъ.

— Защото ме освободи. А пъкъ азъ съмъ далъ клетва да погубя оня, който ме освободи. Най-напредъ, когато ме хвърлиха войницитѣ въ морето, азъ рекохъ:

— Ако нѣкой ме освободи, ще напълня кѣщата му съ съкровища!

Минаха двесте години. Никой не се яви да ме освободи.

— Ако нѣкой отвори делвата, — повторно рекохъ азъ, — ще му изпълня три желаня, каквито и да бждатъ.

Минаха се още двесте години. Никой не се яви да отвори делвата.

Тогава азъ се разгнѣвихъ:

— Ако нѣкой отвори делвата, давамъ клетва, че ще го погубя. Ще му позволя само да си избере каквато смъртъ иска. По-скоро си избирай, отъ каква смъртъ искашъ да загинешъ, защото нѣмамъ време да те чакамъ!

Бедниятъ рибарьтъ падна на колѣне и почна да се моли на чудовището:

— Не ме убивай. Азъ имамъ две малки дѣщери, които ще загинатъ отъ гладъ, ако не имъ занеса довечера хлѣбъ. Пощади ми живота, нали азъ те освободихъ отъ делвата.

— Избирай си смъртъта! — грозно изрева дяволътъ и тропна съ кракъ.

Тогава рибарьтъ се досѣти за мѣничката рибка, която освободи преди половинъ часъ, обърна се къмъ морето и тихо подсвирна три пѣти. Въ сѣщия мигъ една грамадна вълна се зададе къмъ брѣга. Тя налапа пѣсъка и спрѣ до косматитѣ крака на дявола. Върху гребена ѝ подскокна хитрата рибка и попита рибаря какво иска.

— Този зълъ духъ, — рече рибарьтъ, — иска да ме убие.

— Защо иска да те убие? — писна рибката.

— Защото отворихъ делвата и го освободихъ отъ мрака. Справедливо ли е, морска душице, да загина отъ ржката на оня, комуто съмъ направилъ най-голѣма добрина?

— Азъ съмъ далъ клетва да погубя оня, който ме освободи, — обади се дяволътъ.

— Щомъ като се е заклелъ, справедливо е да те убие, но ти казвашъ, че тоя великанъ е билъ въ делвата, защо ме лъжешъ? Какъ е възможно такава чудовище да се побере въ една мъничка делва?

— Истина е! — обади се пакъ дяволътъ.

— Докато не видя съ очитѣ си, нѣма да повѣрвамъ, — изпищѣ рибката.

Тогавъ дяволътъ почна да се намалява, превърна се отново на мъничко човѣче и скокна въ делвата.

— Куку! — обади се той отвътре.

Рибката прошепна на рибаря:

— Скоро слагай запушалката на делвата!

Рибарътъ разбра работата, грабна запушалката, натисна я въ гърлото на делвата, следъ това взе единъ камъкъ и хубаво я зачука.

— Остани пакъ въ тъмнината, неблагодарнико! — викна той на дявола.

Дяволътъ почна да плаче да удря съ юмруци и да се заканва, но стенитъ на делвата бѣха стоманени. Като свърши тая работа, рибарътъ грабна делвата, изкачи се на близката висока скала и хвърли въ морската дълбочина врага на човѣшкия родъ. Следъ това се върна при рибката и рече:

— Благодаря ти, морска душице!

Рибката поклати червената си опашка и викна на голѣмата вълна:

— Хайде!

Вълната я отнесе навътре.

Бедниятъ рибаръ дълго гледа следъ малката си спасителка и когато я загуби отъ очи, наведе се и взе отъ пѣсъка скъпоценния пръстенъ на царъ Иванъ Асена II. Тръгна къмъ града съ празното си кошче.

Отби се при най-богатия златаринъ и му показа пръстена.

— Какво ще ми дадешъ за тоя царски пръстенъ? — попита рибаринътъ.

Златарьтъ пое пръстена и влѣзе въ една тъмна стаичка да го разгледа. Драгоценнитѣ камъни чудно свѣтнаха.

— Ще ти напълня кошчето съ жълтици! — извика златариньтъ и отведе рибаря въ съкровищницата си. Той имаше два големи купа жълтици. Бедниятъ рибарь си напълни кошчето съ злато, излѣзе на пазара и си купи най-напредъ единъ автомобилъ. Сетне се отби въ най-хубавия магазинъ и накупи дрехи, обуца и играчки за дветѣ свои малки дъщерички.

— Карай, сега, — викна той на шофьора, — у дома!

— Че кжде живѣешъ ти? — обърна се къмъ него шофьорьтъ.

— Живѣя на морския брѣгъ, въ сламената колиба. Тамъ карай!

Подиръ десетина минути моторната кола забуча предъ плетената ограда на сламената кжщурка. Децата, изплашени, изкочиха навънъ да видятъ, какво става, и щѣха да полудѣятъ отъ радостъ, когато видѣха, че отъ автомобиля слиза тѣхниятъ скжпъ татко и носи цѣлъ купъ подаръци.

(По една източна приказка)

НАЙ-МАЛКОТО ПАТЕ

Тая година старата патка измжти още три патенца. Първото кръстиха Пухена възглавничка, защото бѣше покрито съ мекъ пухъ; второто нарекоха Пати-клати, а третото, най-малкото, получи име Жълтиятъ разбойникъ. Ще попиташъ, мое малко момче, защо му сложиха такова оскърбително име. Ще ти кажа защо. Още презъ първия день, когато баба Тодора спусна тритѣ жълтурчета и почна да имъ рони трохички, най-мъничкото разтвори голѣмата си човка и излапа дажбата на Пухената възглавничка и на Клатенцето. Тогава баба Тодора се ядоса и го нарече Жълтъ разбойникъ. Глупавото патенце, намѣсто да се засрами, отиде че се похвали на брадатия пуякъ. Както знаешъ, пуякътъ е най-голѣмиятъ клюкаръ въ птичия дворъ, защото постоянно вика: клю-клю-клю. Щомъ научи какъ сж кръстили патенцето, той тръгна между птицитѣ и разказа на всички.

Когато патенцата станаха на седемъ дни, старата патка ги поведе къмъ рѣката.

— Кжде отиваме, майко? — попита пухената възглавничка.

— На рѣката, чедо. Какво искате да похапнете. Сребърни рибки, или попови лъжички?

— Азъ искамъ себѣна ибка, — проговори Пухената възглавничка.

— Азъ пѣкъ искамъ попова лъжичка, — помоли се Клатенцето.

— А ти? — попита патката Жълтиятъ разбойникъ.

— Азъ искамъ китъ, китъ! — провикна се Жълтиятъ разбойникъ.

— Искашъ китъ, но ще бждешъ битъ! — закани се патката. —

Твоята лакомия ще те погуби.

Стигнаха на рѣчния брѣгъ. Майката поржча на своитѣ патенца:

— Мои жълтурчета, вие сте още много мънички и не знаете да плувате, затуй ще останете тукъ подъ върбата, докато ви наловя сребърни рибки и попови лъжички. Ще ме чакате, нѣма да мърдате отъ тука.

И като натопи широкитѣ си лопати, старата патка плувна къмъ дълбокия виръ. Подгони една попова лъжичка и се загуби въ

крайбрѣжния коренакъ.

Жълтиятъ разбойникъ постоя малко и се раздвижи неспокойно:

— Нѣма да чакамъ за една попова лъжичка до второ пришествие. Не съмъ толкова глупаво пате.

И тръгна къмъ водата. Стъпи върху една бучка, но бучката се отрони, и патето се търкулна. Цамбукна въ водата. Бързитѣ води го грабнаха и го понесоха надоле къмъ тъмната гора. Ти си чувало, мое малко момче, че въ гората живѣе хитрата лисица. Тъкмо въ туй време когато Жълтиятъ разбойникъ падна въ водата, хитрата лисица се измъкна отъ своята лисича дупка. Подире ѝ се затекоха две палави лисичета.

— Мамо, — заскимтѣха лисичетата, — довечера да ни донесешъ за ядене нѣщо живо. Не щеме жилаво кокоше месо.

— Добре, маминитѣ звѣрчета. Ще ви донеса нѣщо крѣхко и живо. Бждете ми само умни и не излизайте отъ дупката!

И като имъ прати една въздушна цѣлувка съ лапичката си, лисицата безшумно потъна въ горския гжсталакъ.

Тамъ, кждето крайбрѣжнитѣ върби мокрятъ сребърнитѣ си листа въ водата, има една хралупа. Ти знаешъ какво е хралупа — кухо дърво.

Въ тая хралупа се потули хитрата лисица и тамъ дочака патенцето съ очи втренчени къмъ рѣката. Жълтиятъ разбойникъ се бѣше научилъ вече да плува свободно, когато приближи хралупата.

— Стой! — изскочи лисицата и размаха застрашително опашката си.

Патенцето спрѣ.

— Кой си ти? — попита лисицата.

— Азъ съмъ Жълтиятъ разбойникъ.

— Олеле, колко си страшенъ! — учуди се лисицата.

— Не съмъ страшенъ, а съмъ безстрашенъ.

— Бре! — усмихна се лисицата, — ами кжде отивашъ?

— Отивамъ да си хвана единъ китъ.

— Какво ще го правишъ?

— Ще го изямъ, защото съмъ страшно гладенъ.

— Ти си едно глупаво пате. Китове въ рѣката нѣма. Китоветѣ живѣятъ въ гората. Ела съ мене да те заведе на едно мѣсто, кждето се вѣдятъ най-голѣмитѣ китове. Ще кълвешъ, докато си напълнишъ гушата.

— Коя си ти? — попита подозрително патенцето.

— Азъ съмъ горска милосърдна сестра. Помагамъ на загубенитѣ патенца. Най-напредъ имъ намирамъ храна, а сетне ги водя при майкитѣ имъ.

— Ти имашъ добро сърдце! — зарадва се Жълтиятъ разбойникъ и заплува къмъ брѣга.

Но щомъ наближи, лисицата протегна лапата си, пое го, ухапа му едното краче и го метна на гърба си. Бързо се затече къмъ дупката си.

— Сиротното патенце! — въздъхна една жаба, ще го глътне като муха тая хищница!

— Милата душичка! — зашумѣха съ клони крайбрѣжнитѣ върби и порониha росни капки като сълзи.

Хитрата лисица тичаше слѣпешката по заешката пжтека. Сърдцето ѝ силно тупкаше: колко ли ще се радватъ нейнитѣ лисичета, когато получатъ за вечеря това живо патенце! Хитрата лисица бѣше много възбудена и забрави, че дѣдо Тодоранъ е заложилъ капанъ за лисици насрѣдъ заешката пжтека, подъ една шумка. Намѣсто да прескочи шумката, лисицата я блѣсна съ предния си кракъ, но въ този мигъ скритиятъ капанъ рече:

— Щракъ! — и ухапа за крака хитрата лисица.

Лисицата се препъна и изтърва патенцето.

Жълтиятъ разбойникъ се търкулна на тревата, и като видѣ, че за живота му вече нѣма никаква опасностъ, изгледа лисицата съ унищожителенъ погледъ и затепа назадъ по пжтечката. Тича до рѣката, безъ да се обърне. Плувна като ладийка нагоре срещу течението, опжти се къмъ оная върба, кждето го чакаха разтревожени майка му, Пухената възглавничка и Клатенцето.

— А бре, разбойнико, — провикна се отдалечъ старата патка, — кжде бѣше, умѣтъ ми изкара!

— Въ гората бѣхъ, майко. За китъ тръгнахъ, а хванахъ една лисица.

— Лисица ли? Какво ще я правишъ?

— Ще подаря на баба Тодора едно кожухче, за да ми дава повечко трохи и зрънца. Много съмъ гладенъ, майко.

И като отвори човката си Жълтиятъ разбойникъ налапа две попови лъжички наведнажъ и ги погълна съ наслада.

КОЛИБЪРЧЕТО И СЛОНЪТЪ

Въ Мадагаскаръ живѣе едно малко птиче колибърче. Малки читатели, вие навѣрно не знаете нищо за най-дребнитѣ птички, които се вѣдятъ въ топлитѣ южни страни. Тѣ се наричатъ колибри. Всѣка птичка е голѣма колкото една муха. Затова ученитѣ наричатъ колибърчето „птица-муха“. Чудна премѣна е дала природата на туй птиче. Има колибърчета червени като череша, има жълти като кехлибаръ и зелени като шумата на дърветата. Когато колибърчето кацне на нѣкое клонче, прилича на разцвѣнало цвѣте. Слънчевата свѣтлина играе въ перошината му и то блещука като скъпоценно камъче. Колибърчето е мъничко, но се смѣта за много голѣмо, като всѣко дребно нѣщо на свѣта.

Мадагаскарчето си бѣше свило гнѣзденце нѣкжде въ шумата на едно тънко дърво край пжтеката, която води къмъ гората на слоноветѣ. Гнѣздото бѣше голѣмо колкото напрѣстникъ, а яйцата които, птичето снесе, приличаха на ябълкови сламки. Легна отгоре имъ колибърчето и си измѣти три птичета. Тѣ бѣха толкова мѣнички, че когато майката имъ хванѣше нѣкоя мушичка, ядѣха я цѣли три дни.

Веднажъ старата птичка се дигна рано и каза на дечицата си:

— Деца, стойте мирно въ гнѣздото и не шавайте. Азъ ще се върна подиръ единъ часъ.

— Кжде отивашъ? — попитаха пиленцата.

— Отивамъ въ село Чики-Тава. Тамъ има бананови градини. Ще ви донеса на обѣдъ бананова каша. Бждете ми само послушни, сгушете се и поспете малко, докато се върна.

Щомъ майката замина, пиленцата си заврѣха главичкитѣ въ топлия мѣхъ на гнѣздото и задрѣмаха. Тѣкмо въ туй време отъ гората излѣзе единъ слонъ. Той пристѣпваше бавно, махаше хобота си и цѣлата земя треперѣше подъ краката му. Отиваше надолу къмъ рѣката. Когато стигна до дръвчето на колибърчетата, той се спрѣ и почна да си чеше хобота. Дръвчето се залюлѣ и една едра росна капка падна въ гнѣздото. Колибърчетата трепнаха и се събудиха.

— Наводнение! — нададоха писъкъ намокренитѣ душички. Подадоха главичкитѣ си навънъ и изтрѣпнаха отъ страхъ, като видѣха слона. А слонътъ си чешеше дългия хоботъ и силно огѣваше надолу дръвчето.

— Стой, дѣдо! Какво правишъ! Ще ни изтърсишъ отъ гнѣздото! — писнаха въ хоръ тритѣ пиленца.

— Кой брѣмчи тамъ горе? — попита слонътъ и дигна глава къмъ гнѣздото. Като видѣ малкитѣ намокрени птиченца, той се засмѣ и прѣхна. Отъ силното духане едното колибърче изхвърча навънъ, тупна на земята и рече:

— Хопла!

Слонътъ отмина. Подиръ малко се върна старата птичка. Тя грабна рожбата си отъ земята, дигна я въ гнѣздото и попита:

— Какво се е случило?

— Ахъ, майчице, ти не знаешъ какво страшно нѣщо мина отъ тукъ! — забрѣмчаха пиленцата.

— Голѣмо ли беше?

— Много голѣмо, съ две опашки: една отпредъ и една отзадъ.

— Колко бѣше голѣмо, като мене ли?

— Много по-голѣмо!

Тогава птичката се накокошини и почна да се надува:

— Кажете, деца, толкова ли бѣше?

— Още по-голѣмо!

— Какво, още по-голѣмо ли? Охъ, смѣшни, глупави пиленца!

Тогава трѣбва да е било ей-такова! — И тя се наду още повече.

— Не, майко, още, още по-голѣмо!

— Охъ, деца, вие ще ме накарате да се пукна отъ смѣхъ. Има ли нѣщо по-голѣмо отъ менъ? Гледайте сега, като разперя криле, цѣлото гнѣздо покривамъ. Кога мине втори пътъ искамъ да ми го покажете.

— Защо, майко?

— Ще го клъвна!

ВЪЧНО ПРИЯТЕЛСТВО

Старият плъх се измъкна от дупката, озърна се наоколо и се спусна по-малката бѣла пжтечка към брѣга на голѣмата рѣка.

— Стой! — извика му зелената жаба, която стоеше на единъ мокъръ камъкъ съ отворена уста и чакаше нѣкоя муха сама да влѣзе въ гърлото ѝ. — Кжде отивашъ?

— Бѣгамъ! — отвърна плъхътъ и спрѣ.

— Отъ кого бѣгашъ?

— Отъ моята другарка.

— Защо?

— Защото е много свадлива. Всѣки день се караме. Днесъ, когато легнахъ да подрѣмна, тя ме нападна и ми отскубна най-дългия косъмъ отъ мустацитѣ. Я ме вижъ на какво съмъ заприличалъ!

— Нищо ти нѣма, плъхо, — рече жабата, — ти пъкъ си хубавецъ. Ами кжде бѣгашъ? Навѣрно си решилъ да се удавишъ.

— Да не съмъ лудъ? Ще почакамъ тука на брѣга да мине нѣкои параходъ, натоваренъ съ жито. Много обичамъ да ямъ жито отъ хамбаръ.

— Слушай, — предложи жабата, — я остани тука при мене, да си приказваме сладки приказки. Виждамъ, че съ тебе можемъ да станемъ приятели. Когато ти падне тѣга на душата — ще ти пѣя най-хубавитѣ си пѣсни.

— Попѣй ми сега една пѣсень! — помоли я плѣхътъ.

Жабата скочи въ водата, хвана съ лапичката си едно коренче, отвори широката си уста и почна:

— Бре-ке-ке-кексъ — коахъ-коахъ!

— Бек-ке-ке-кексъ — коахъ-коахъ!

Сетне излѣзе пакъ на мокрия камъкъ и вдигна голѣмитѣ си изпъкнали очи къмъ плѣха, който стоеше онѣмѣлъ отъ учудване.

— Ти си най-голѣмата пѣвица на свѣта, — викна плѣхътъ, — защо не по-стѣпишь въ нѣкоя опера?

— Каниха ме, ала азъ не приехъ. Искашъ ли да се разходиме заедно по брѣга?

— Искамъ! — отговори плѣхътъ.

Тръгнаха. Жабата говорѣше бързо като картечница. Разказваше, какъ единъ щъркелъ налапалъ нейния нераздѣленъ другаръ и какъ тя се спасила, като скочила въ рѣката.

— Ти си най-сладкодумната жаба на свѣта! — заскимтѣ плѣхътъ. — Защо не пишешъ стихове и приказки за деца?

— Пиша, въ всичкитѣ жабешки списания ще видишь моето име.

Навлѣзоха въ градината на воденичара. Спрѣха на сѣнка подъ единъ ши-рокъ тиквенъ листъ. Наблизо едно мъничко птиче дърпаше съ човка нѣкаква жилава тревичка.

— Плѣхчо, — неочаквано жабата погледна съ свѣтнали очи своя другаръ, — съгласенъ ли си да се свържемъ съ тебе за вѣчни времена?

— Стига да искашъ, — прошепна плѣхътъ, но какъ ще се свържемъ?

— Ще ти кажа. Хей, птиче — обърна се жабата къмъ птичето, — защо ти е жилавата тревичка?

— Да си закърпя гнѣздото.

— Донеси я тука, а пѣкъ ти ще си намѣришь друга.

Птичето донесе тревичката.

— Ха, сега какиното, свържи съ тревичката моята задна лапичка и едното краче на този хубавъ господинъ. Вържи здраво!

Птичето имъ свърза краката толкова здраво, колкото може да върже едно птиче. Но щомъ си отлетѣ, ето че надъ градината размаха криле единъ огроменъ щъркелъ.

— Щъркелътъ иде, — ревна жабата и слѣпешката се втурна къмъ брѣга. Повлѣче следъ себе си и вързания плъхъ. Цамбукна въ водата, гмурна се къмъ подмола и се скри подъ единъ подводенъ камъкъ. Плъхътъ се удави, преди да извика: помощ!

Подиръ малко, когато щъркелътъ замина, жабата раздвижи лопатките си и се дигна нагоре. Удавениятъ плъхъ плувна надъ водата. Тъкмо въ туй време пристигна единъ гладенъ гарванъ и си рече:

— Тъкмо за мене ядене!

И като се стрелна къмъ водата, той клъвна стръвно плъха и го понесе нагоре. Вързаната жаба увисна надолу съ главата и ревна:

— Олеле, майчице, отидохъ! Коахъ! Коахъ!

Щъркелътъ, който бѣше кацналъ надъ воденицата и търсѣше
гуцери, изви око, погледна гарвана и въздѣхна:

— Ето кое се казва да пронижешъ съ една стрела два заека!

КАНДИЛЦЕТО НА БАБА ТИША

Надвечеръ баба Тиша, старата самотница, се прибра въ кжщурката си съ запретната престилка. Въ престилката си тя носѣше класове, забравени отъ жетваритѣ въ житнитѣ стърнища. Като прекоси двора, старицата седна предъ кжщи и започна да рони зърната отъ класоветѣ. Нейната едничка кокошка Чернушка, щомъ видѣ стопанката си, проточи шия и почна да кълве зърната.

— Охъ, на баба душичката! Колко ми е огладнѣла! — заговори баба Тиша и загледа съ умиление кокошката.

Като си напълни гушата, Чернушка прескочи прелѣза, слѣзе къмъ рѣката, напи се хубаво и се върна въ курника. Баба Тиша надникна следъ нея, бръкна въ полога и набута едно яйце. Очитѣ й свѣтнаха.

— Света Богородице, туй яйце ще си го скжтамъ за недѣля. Съ него ще отговѣя и ще си облажа душата.

И зарадваната старица тръгна къмъ стаята си.

Върнаха се стадата отъ паша. Падна вечеръ. Зашумѣха царевицитѣ отъ рѣката. Баба Тиша натроши въ една прѣстена паничка сухъ хлѣбецъ, направи си попара съ вода и почна да сърба. Като си похапна, тя стори три поклона предъ иконата и си легна. Тъкмо въ туй време запръщѣ запаленото кандило и угасна. Маслото му се бѣше свършило.

— Въ стѣклцето имамъ масълце още за една вечеръ, — помисли си самотната бабичка — като се свърши и то, ще остана въ тъмнина.

И задрѣма. На сънъ тя чу какъ нѣкой похлопа на вратата.

— Кой хлопа? — дигна се баба Тиша.

— Азъ съмъ. Единъ закжснѣлъ пжтникъ. Пусни ме да пренощувамъ въ твоя домъ!

Старицата се зарадва. Отключи вратата.

— Добре дошелъ! — рече тя.

Пжтникътъ влѣзе. Изпъшка въ тъмнината и сложи на земята торбичката и тояжката си.

Баба Тиша се наведе надъ огнището, разбута заровенитѣ вжглени, стжкна огънь. На свѣтлината тя видѣ, че нейниятъ гостенинъ е много старъ човѣкъ, пригърбенъ, съ хлътнали очи.

— По каква работа ходишъ? — попита старицата.

— Далеченъ пжтъ бия. Обикалямъ лъжовния свѣтъ. Търся нѣщо.

— Какво?

— Ако ти кажа — ще ми се смѣешъ. Диря заровено имане. Наумилъ съмъ да направя една чешма, край широкъ пжтъ, кждето вървятъ много хора. Натрупахъ голѣми грѣхове. Искамъ да ги изкупя, като сторя нѣкоя добрина за хората. Много съмъ уморенъ и гладенъ.

Баба Тиша се запретна, грабна отъ солницата едничкото яйце на Чернушка, сложи тиганя на огнището, излѣ последната лъжица масло отъ шишенцето и опържи яйцето. Гостенинътъ изкара отъ торбичката си порѣзница черъ хлѣбъ и почна да топи зальцитѣ.

— Тука е тъмно — проговори той — защо не запалишъ кандилото?

— Нѣмамъ масло — отвърна баба Тиша. — Свършихъ го.

— Утре го напълни съ вода отъ чешмата. Не е хубаво да стои праздно.

Гостенинътъ похапна набърже, подложи подъ главата си торбичката и легна край огнището. Баба Тиша влѣзе въ стаята си, легна и се замисли:

— Чуденъ човѣкъ. Дано му помогне Господъ да намѣри имането, за което е тръгналъ на стари години.

На сутринята, когато баба Тиша се дигна и отиде да събуди гостенина си — не го намѣри. Той си бѣше заминалъ въ зори. Старицата разтрѣби кжщата, помете, взе кандилото отъ иконостаса и слѣзе къмъ каменната чешма. Изми хубаво малкото си свѣтилниче, напълни го съ бистра вода и го отнесе пакъ въ кжщи. Но щомъ го положи предъ иконата — то се запали самичко и заблещука. Баба Тиша дълго стоя предъ иконата и гледа захласната малкото пламъче. Следъ туй отиде въ курника да хвърли шепа зърна на кокошката и по старъ навикъ брѣкна въ полога. Напила топло яйце. Изнесе го навънъ и що да види? Този пжтъ Чернушка бѣше снесла едно златно яйце.

КОЛЕДНА ПРИКАЗКА

На Божанка Г. Константинова

Ти знаеш ли оная малка кжщурка съ книжното прозорче? Тя се намира накрай града, до самия път, който навлиза въ гората. Насреца е високият коминъ на Книжната фабрика. Цѣль день този коминъ изкарва гжсти кълба димъ. Ще попиташъ защо на прозорчето намѣсто стъкло сж опънали бѣла книга? Защото една немирна детска ржка тупна стъклото съ снѣжна топка и го строши. Ако идешъ въ тая кжщурка и почукашъ на пжтната врата, никой нѣма да ти отвори, но ще чуешъ единъ ясенъ гласъ на момиче:

— Кой хлопа, моля?

Това е гласътъ на Калинка. Тя е петъ годишно момиче. Подиръ малко ще прогърми и единъ дебелъ мжжки гласъ:

— Хей, кой си ти? Ако си мечка, да се махашъ защото ще те заколя съ сабята си!

Този пъкъ е гласътъ на тригодишния Крумъ — братчето на Калинка. Той е мъничъкъ, едвамъ приказва, бърка думитѣ, но гласътъ му е страшно надебелѣлъ. Представи си, този Крумъ, намѣсто да пие вода — яде снѣгъ. Простиналъ е хубавичко и сега буха здравата. Ще по-питаешъ — нѣматъ ли майка тѣзи деца? Иматъ майка, много добра майка си иматъ, но тя е работничка въ Книжната фабрика. Отъ зори до мракъ се труди, печели пари за да купува на децата си хлѣбъ, дрешки, дърва.

Сега ще ти разкажа какво се случи съ Калинка и Крума срещу Бъдни вечеръ. Следъ обѣдъ, когато майка имъ тръгна къмъ фабриката, заржча:

— Мирно да стоите! Да не се боричкате, да не изядете всичкия хлѣбъ и да не изгорите всичкитѣ дърва, защото други нѣмаме. Утре цѣль день ще мръзнемъ, ако ги изгорите. Довечера като се върна ще ви донеса по едно кравайче и една голѣма бѣла книга. На нея ще нарисуваме дѣда Коледа, какъ пристига съ шейна. Довиждане, деца!

— Довиждане, мамчице! — извикаха дветѣ деца и затвориха вратата.

Щомъ заглѣхнаха стѣпкитѣ на майката, децата се втурнаха къмъ печката. Отвориха вратичката ѝ, клѣкнаха и почнаха да пѣхатъ вжтре дървата, които майка имъ бѣше приготвила за Коледа. Натикаха вжтре всичкитѣ дръвчета. Печката грозно забумтѣ и свѣтна. Стана много горещо. Децата разтвориха вратитѣ и прозореца. Нахлу зимния студъ. Подиръ единъ часъ, когато дървата изгорѣха — стаята изведнажъ изстина, защото децата не се досѣтиха навреме да затворятъ вратата и книжното прозорче.

— Като се върне мама довечера — ще ни пребие, — замислено проговори Калинка. Какво да правимъ сега? Искашъ ли да отидемъ въ гората и да съберемъ сухи дръвца?

— Искамъ! — отговори важно Крумъ.

Облѣкоха си дебелитѣ дрехи. Калинка завърза Крумовитѣ уши съ единъ вълненъ шалъ. Следъ туй грабна кошчето за дърва, хвана Крума за ржката и го поведе. Бѣше още видѣло, когато навлѣзоха въ гората. Отлжчиха се отъ пжтя. Съ голѣма мжка почнаха да събиратъ сухи

клончета. Додето напълнят кошчето — настана вечерь. Мразовитъ вѣтъръ залюлъ дърветата и започна да ги засипва съ снѣгъ.

— Олеле, како, една снѣжинка влѣзе въ окото ми, не мога да виждамъ.

— Нѣма нищо, какиното момче: — извика Калинка и обърса окото на Крума съ престилката си. — Върви сега подире ми, да излѣземъ на пѣтя, че затъмнѣхме.

Закрачиха дветѣ деца, но намѣсто да поематъ къмъ широкия пѣть, тѣ навлѣзоха още по-дълбоко въ гората. Затѣнаха до гърди въ снѣгъ. Почнаха да викатъ за помощъ. Юначниятъ Крумъ ревна. Страхъ го бѣше и отъ снѣга и отъ вѣтъра и отъ дърветата.

— Не плачи, миличко, защото ако вълкътъ те чуе, ще дойде при насъ и ще ни изяде.

Като чу тия думи Крумъ, намѣсто да млъкне ревна още по-силно.

— Кой плаче въ тая самотна гора? — извика нѣкой задъ дърветата.

Крумъ млъкна изведнажъ. Дветѣ деца се послушаха и чуха пѣсень на звѣнчета. Обърнаха се и що да видятъ: между дърветата тичатъ два елена. Рогата имъ позлатени, на челата имъ свѣтятъ звезди, а копитата имъ — сребърни. Тия два елена теглятъ една шейна, накамарена съ дърва. Върху дървата седналъ единъ старецъ съ дълга бѣла брада и голѣмъ калпакъ.

— Кои сте вие? — попита старецътъ, като стигна при децата и спрѣ еленитѣ.

— Ние сме Калинка и Крумъ.

— Ами що щете въ гората по туй време?

— Дойдохме да съберемъ сухи дръвца.

— Дръвца ли? Я се качвайте на шейната!

И брататиятъ старецъ пое най-напредъ Крума, сетне Калинка. Намѣсти ги на колѣнетѣ си. Загърна ги хубавичко съ кожуха си и подкара еленитѣ. Запѣха отново звѣнчетата.

Когато стигнаха до малката кѣщурка съ книжното прозорче, старецътъ спрѣ шейната. Сне полека дветѣ премръзнали дечица и ги заведе въ кѣщи. Сетне се запретна и стовари всичкитѣ дърва отъ шейната въ двора. Децата просто не вѣрваха на очитѣ си, че иматъ толкова много дърва. Като свърши тая работа, старецътъ съ дългата брада влѣзе въ кѣщи, наведе се, цѣлуна дветѣ деца по челата и си

отиде. Калинка и Крумъ чуха само какъ полекичка заглъхна пѣсенъта на звънчетата.

Късно вечеръта се върна майката. Децата я посрѣщнаха на прага.

— Мамчице, видѣ ли дървата?

— Видѣхъ ги, пиленца. Тая зима нѣма да мрѣзнете. Господъ здраве да дава на дѣда ви Горана отъ Дълбокъ долъ. Обеща ми човѣкътъ и си сдържа думата.

— Имашъ грѣшка, мамо, тѣзи дърва ги докара дѣдо Коледа съ шейна. Два голѣми рогати елени теглѣха шейната, — извика Калинка.

— На челата имъ имаше звезди, — обади се и Крумъ съ своя пресипналь дебелъ гласъ.

— Защо ти е толкова пресипналь гласа? — попита майката. — Сякашъ цѣль день си билъ въ гората. Затворете вратата! Елате сега да си получите кравайчетата. Като ги изядете ще ми нарисувате този дѣдо Коледа, дето ни е докаралъ дървата. Искамъ и азъ да го видя.

ВЪНЧЕТО И ПЪНЧО

На Дочко Андреев Шипковенски

Ти искаш да ти разкажа една коледна приказка. Подъ камината гори крушовият пънъ — нашият бждникъ. Искри излитатъ презъ комина. Въ тенджерата ври кървавицата. Майка ти отиде да смъкне отъ тавана орѣхи, сушени сливи и едно свесло бѣло грозде. Седни на колѣното ми и слушай! Додето майка ти сложи вечерята и наточи отъ зимника едно менче съ вино — приказката ще свърши.

Живѣха нѣкога две малки дечица — братче и сестриче. Братчето се казваше Пънчо, а момичето — Невѣнка. Пънчо бѣше като

буренце. Не си ти, макаръ че приличашъ на буренце, опасно само съ единъ обржчъ. Твоитѣ уши са много дълги и стърчатъ нагоре, а Пънчовитѣ бѣха толкова мънички, че не чуваше какво му говори неговата майка. А Пънчовата майка му говорѣше:

— „Много си ми лакомъ, бре чедо! Не зная какъ ще те изхраня. Не яжъ толкова много, защото ще ти се пукне корема! Купихъ една кошница зимни ябълки и ги скрихъ въ раклата — ти си ги набуталъ и си ги изялъ до едничка. Какъ не ти дожалѣ за Вѣнчето — поне едничка да бѣше ѝ оставилъ! Сега съмъ опекла две питки съ сирене. Едната е за тебе, а другата — за Вѣнчето. Сестричката ти отиде да хвърли просени зрънца на куцото врабче. Занеси ѝ питката. Седнете двамата до отворения прозорецъ и си изяжете питкитѣ!“

Тръгна Пънчо да търси сестричката си. Додето се качи по стълбата на втория катъ — излапа своята питка. Предъ вратата на Вѣнчината стая единъ таенъ гласъ му каза: — „Тука е тъмно. Никой нѣма да те види. Я излапай и другата питка!“ — Безъ да му мисли много, Пънчо изяде и питката на Вѣнчето. Облиза се като котаракъ, сложи ржце въ джобовѣтѣ си и влѣзе при Вѣнчето да гледа какъ кълве зрънца куцото врабче. Вѣнчето нахрани хубаво своето крилато другарче, изтърси престилката си и затвори прозореца. Въ туй време влѣзе майка имъ съ метлата въ ржка.

— Сладки ли бѣха питкитѣ, деца? — попита тя.

— Какви питки? — обади се Вѣнчето учудена.

Майката разбра веднага какво е сторилъ Пънчо.

— Какъ не те е срамъ! — извика тя. — И този пжтъ си изялъ дѣла на Вѣнчето. Да се махашъ отъ кжци! Азъ не искамъ такъвъ синъ. Вьнь!

И разлютената жена подгони Пънча съ метлата. Пънчо изхвъркна отъ кжци, дигна пушилка по улицата и се втурна да бѣга като заекъ презъ полето. Тогавя бѣше есенъ и надъ земята свѣтулкаше слънцето на сиромашкото лѣто. Колко е тичалъ Пънчо не знае, но когато полето се свърши, слънцѣто се бѣше заплело на кръстосанитѣ клони на една глуха и тъмна гора. Боязливо навлѣзе малкиятъ гладникъ въ гората и почна да се озърта. Наоколо нѣмаше жива душа. Само стари дънери съ напукани кори, като тромави дѣдовци се прѣчкаха напреде му. Изъневидѣлица се появи нѣкаква голѣма птица, плесна съ криле надъ

Пънчовата глава и се изгуби въ клонака. Пънчо се уплаши и търти да бѣга. Нададе викъ:

— Олеле, мамичко! Колко е страшно!

— Не е страшно, чедо, ела при мене: — обади се единъ грозенъ старешки гласъ отъ дълбочината на гората.

Пънчо се спрѣ и попита:

— Коя си ти?

— Азъ съмъ добрата баба — спасителка, която ходи да търси загубени момчета и ги прибира въ своята кжщурка да пренощуватъ. Върви право къмъ мене!

— Ида, бабо! — отговори Пънчо и се затече довѣрчиво къмъ своята спасителка.

Когато стигна при нея и я погледна — той се стжписа назадъ, защото напреде му стоеше една гърбава бабичка съ набръчкано лице, съ дълги остри зжби и закривени нокти на пръститѣ. Съ ржцетѣ си бабичката стискаше дебела тояга.

— Що щешъ тука? — попита бабичката.

— Изпждиха ме, бабо, — отговори Пънчо.

— Кой те изпжди?

— Мама.

— Ела, сине, при мене! Баба ще ти даде подслонъ. Гладенъ ли си?

— Не съмъ гладенъ, ами съмъ жаденъ.

— Щомъ като си жаденъ — вземи отъ кошницата ми единъ гроздъ и си разкваси устата. Азъ съмъ забравила тая вечеръ да донеса вода отъ кладенчето. Хапни си, не се срамувай!

Както знаешъ, Пънчо не бѣше отъ срамливитѣ. Той грабна най-голѣмия гроздъ и почна лакомо да хрупка чернитѣ зърна. Но щомъ глътна първото зърно — усѣти какъ по ржцетѣ, по краката и по гърба му започна да никне свинска четина. Сетне носътъ му се удължи и се превърна на муцуна. Бързо се вдървиха пръститѣ на ржцетѣ и краката му. Тѣ пкъ се превърваха на копита. Пънчо замръзна отъ страхъ. Опита се да извика, но намѣсто гласъ отъ устата му се чу едно силно:

— Грууухъ!

Съ една речъ, следъ като глътна първото черно гроздово зърно — Пънчо се превърна на прасе. Бабичката — ти вече си разбралъ, че тя не е никаква спасителка, а горска магьосница, — подскочи чевръсто,

хвана прасето за заднитѣ крака, провеси му главата надолу и го понесе къмъ кочината. Клетиятъ Пънчо заквича, но магьосницата го блъсна безжалостно въ кочината и го заключи.

— Ще те охраня хубаво, а на Коледа ще получишъ червенъ герданъ отъ баба си — спасителката! — закани се тя.

Видѣ ли, момчето ми, докжде може да докара човѣка лакомията?

Нѣма нужда да ти разказвамъ колко плака Вѣнчето за своето загубено братче. Кжде не го търсиха. Биха барабаните по селата: „Който е срещналъ едно момче съ малки уши и голѣмъ коремъ — да обади на Пънчовия баща Стаменко, въ махала Селянинъ, Вакарелско“. Никой не бѣше срѣщалъ такова момче. Пънчовиятъ баща съдра подметкитѣ на обувкитѣ си отъ ходене, но не можа да намѣри синчето си. Отиде си сиромашкото лѣто. Прецѣвтѣ кърпи-кожухътъ по нивите. Забрули студень вѣтъръ голите клонки на дърветата. Захвърчаха снѣжинки. Побѣлѣ черната земя. Вѣнчето все на прозореца стоеше, гледаше къмъ полето и сърдцето ѝ се прѣскаше отъ мъжа за Пънча. Куцото врабче престана да кълве просенитѣ зрънца. То не можеше да преглъща отъ жалба за своята обична другарка.

Веднажъ Вѣнчето рече на врабчето:

— Хей, крилато другарче, иди да намѣришъ братчето ми! Ти имашъ крилца и можешъ да идешъ кждето искашъ. Ако не го намѣришъ, да не се мѣркашъ предъ очитѣ ми, иди кждето щешъ. Ако го намѣришъ — ела право при мене, почукай съ човка на прозореца ми и изчуруликай три пжти. По твоего чуруликане азъ ще разбера, че Пънчо е намѣренъ.

Врабчето бѣше умно птиче. То послуша своята приятелка и полетѣ надъ снѣжния свѣтъ. Цѣль день стоя Вѣнчето надъ прозореца и чака врабчето. Мръкна се. Настана нощъ. Вѣнчето опрѣ глава върху прѣчкитѣ на прозореца и заспа. Къмъ полунощъ девойчето чу презъ сънь, че нѣкой чука на прозореца. Сѣкашъ дъждовни капки тупкатъ по стъклото. Вѣнчето отвори очи и скочи. Открехна прозореца. Едно птиче влѣзе въ затоплената стая. Когато запали лампата, Вѣнчето го позна: куцото врабче. Щомъ кацна върху дланѣта на своята приятелка, врабчето отвори човка и рече три пжти:

— Чикъ! Чикъ! Чикъ!

Вѣнчето плесна съ ржце и викна:

— Да вървимъ! Води ме, врабченце, при братчето ми!

И като облѣче кожухчето си, Вѣнчето тихичко напустна кжщата. Ясна месечина грѣеше надъ снѣжното поле. Вѣнчето газѣше дълбокия снѣгъ. Врабчето хвъркаше напредъ и водѣше другарката си. Съ голѣма мъжа преминаха полето и навлѣзоха въ гората. Макаръ че въ гората бѣше страшно, Вѣнчето вървѣше безстрашно подиръ врабчето. По едно време куцото врабче падна върху снѣга съ разперени крилца и започна да пърполи. Крачетата му се бѣха вдървили отъ студъ. Вѣнчето го грабна, дигна го къмъ устнитѣ си и съ дѣха си го затопли. Върна му силитѣ. Врабчето пакъ литна. Въ зори дветѣ премръзнали другарчета стигнаха до кжщурката на магьосницата. Вѣнчето почука съ зачервенитѣ си прѣсти на прозореца.

— Кой е? — обади се отвжтре гласътъ на магьосницата.

— Едно примръзнало момиченце, дири подслонъ.

— Влѣзь при мене, щомъ като диришъ подслонъ! — повторно се обади магьосницата и отвори вратата.

Докато Вѣнчето влизаше, врабчето изчурулика три пжти и литна къмъ комина да се затопли. Вѣнчето разбра, какво иска да й каже нейното другарче: тука е Пънчо.

Насрѣдъ стаята на магьосницата имаше една маса. Върху масата бѣше положена голѣма паница.

— Тъкмо вечеряхъ, бабиното момиченце. Бѣхъ си приготвила чорба отъ биволско копито. Всичката я изсърбахъ. Сега ме е напалила една жажда — изгарямъ за вода, стомната ми е праздна. Кладенчето замръзна вчера. Да щешъ, момиченце, да се покачишъ на тавана, ще ми направишъ голѣмо добро. Тамъ има две кошници съ грозде. Въ едната съмъ сложила бѣло грозде, а въ другата — черно. Смъкни ми единъ бѣлъ гроздъ. Да не смѣешъ да се докоснешъ до черното грозде, защото ще ти се случи голѣмо нещастие. Дръжъ фенера и се качвай по стълбата!

Вѣнчето се качи на тавана и намѣри кошницитѣ. Отъ черното грозде тя откжсна само едно зърно и си го скри въ джоба, а отъ бѣлото измъкна цѣлъ гроздъ и слѣзе долу. Магьосницата грабна грозда и почна да яде лакомо зърната. Най-накрая тя се досѣти и за гостенката си. Подаде й едно жълто зрънце и рече: — Изяжъ си го!

Вѣнчето налапа зърното, но не го сруска, а го скри подъ езика си.

— Сега забъркай въ копанята малко трици и иди да нахранишъ прасето въ кочината. Нека хапне за последенъ пжтъ. Утре ще го заколя!

Вѣнчето забърка трици и ги отнесе въ кочината. Свѣтна съ фенера. Прасето, като я съзрѣ, нададе жаловито грухтене.

— Грухъ! Грухъ! Грухъ!

Вѣнчето позна по гласа, че туй прасе е Пънчо. Сълзи рукнаха отъ очитѣ ѝ.

— Нищичко не съмъ ти донесла, братче! — проговори девойчето. — Само едно гроздово зрънце имамъ. Изяжъ си го!

И тя мушна зърното въ отворената уста на прасето. Тогава стана чудо. Щомъ прасето глътна зърното — мигомъ се превърна пакъ на човѣкъ.

— Пънчо! — извика Вѣнчето и го прегърна. — Що щешъ, братче, въ тая кочина?

Пънчо ѝ разказа всичко.

— Сега какво ще правимъ? — попита той накрая.

— Ще бѣгаме! Но по-напредъ искамъ да се простя съ магьосницата. Ти ме чакай до вратата!

Вѣнчето се върна вкжщи и, безъ да забележи магьосницата, търкулна на масата черното гроздово зърно, което бѣше скрила въ джоба си. Магьосницата си съблѣче кожухчето и рече:

— Ти ще легнешъ до гърба ми, да ме топлишъ. Трѣбва да се наспиме, защото утре ще колиме прасето. Я, още едно зрънце ми останало върху масата! Подай го!

Вѣнчето ѝ подаде черното зърно. Щомъ го глътна, старата проклета магьосница бързо се превърна на пустала свиня съ дълга муцуна. Съ диво грухтене тя подири Вѣнчето, но хитрото момиче бѣше вече изскочило навънъ. То стискаше здраво Пънчовата ржка и бѣгаше презъ гората къмъ село. Куцото врабче хвърчеше предъ дветѣ деца и имъ показваше пжтя...

— Майка ти е наредила вече трапезата. Хайде да вечеряме, сине мой! Нѣма да гребешъ варено жито съ шѣпа, ами ще ядешъ по мъничко съ божигробската лѣжица, защото ако се много лакомишъ — ще ти се пукне корема!

МИЛОСТЪ

Наближи Коледа. Падна дълбокият снѣгъ въ черковния дворъ. Дигна се една сутринъ стариятъ камбанарь дѣдо Митрофанъ. Грабна лопатата и разрина една пжтека — отъ джбовата врата на стаята си до камбанарията. Като се прибра вжтре на топло, старецътъ сне ржавицитѣ, които му бѣше изплела баба Митрофанка, и рече:

— Знаешъ ли какво решихъ, докато метѣхъ снѣга?

— Какво?

— Решихъ да заколя пѣтела за Коледа.

— Стой не думай! Какъ ще го прежалимъ?

— Нѣма какво да сториме. На Коледа може да ни дойде нѣкой гостенинъ. Какъ ще го посрещнемъ, като нѣмаме нито прасе, нито кокошчица, нито една лъжица блажинка?

— Правъ си, — клюмна глава баба Митрофанка и дигна престилката си — да обърше сълзитѣ си.

Въ туй време крушовата главня на огъня изпращѣ. Една червена искра се завъртѣ покрай веригата нагоре и хвъркна презъ комина. Върху най-горната затоплена тухла на комина се бѣше намѣстило едно врабче, да си топли измръзналите крачета.

— Дѣдо Митрофанъ осжди пѣтела на погубване! — извика искрата и угасна.

Врабчето трепна и подскочи. Отлетѣ къмъ курника. Влѣзе при пѣтела.

— Какво диришъ тука? — попита пѣтельтъ.

— Дойдохъ да се простиме съ тебе, защото днесъ дѣдо Митрофанъ ще ти вземе главата.

— Затуй съмъ сънувалъ нощесъ единъ червенъ герданъ, — продума пѣтельтъ и отпустна жално криле надоле.

— Какво да правя сега?

— Бѣгай! — посъветва го врабчето, — нали знаешъ, че Стоянова майка плаче, а Бѣжанова майка не плаче.

Дѣдо Митрофанъ тръгна да си точи ножа и заржча на баба Митрофанка да хване пѣтела. Баба Митрофанка натроши царевични зърна въ полата си и ги изсипа предъ курника. Следъ туй отнесе голѣмото корито и го подпрѣ полуизправено съ една тояжка. Долния край на тояжката завърза съ дълго вжже, проточено до нейния прозорець. Следъ като свърши тая работа, хитрата бабичка отвори вратичката на курника и отиде къмъ прозореца. Хвана другия край на вжжето. Щомъ пѣтельтъ се наврѣ да кълве зърната, тя ще дръпне вжжето, тояжката ще падне, и коритото ще похлупи пѣтела.

Но пѣтельтъ разбра измамата. Той бѣше по-хитъръ отъ баба Митрофанка. Показа си главата, разпери криле и се дигна къмъ високата топола, която се бѣше възправила като огромна бѣла свѣщъ надъ черквата. Кацна на самия връхъ и тамъ се сгуши. Тогава баба Митрофанка плесна съ ржце, разлюти се, грабна секирата и нагази въ снѣга между каменнитѣ кръстове. Отиде да сѣче тополата.

— Скоро да слизашъ, — викна тя на пѣтела, — или ще отсѣка тополата!

— Отсѣчи я де! — отвърна пѣтельтъ. — Ако я отсѣчешъ, тя ще падне върху черквата, черквата ще затисне попа, а тебе ще те изпратятъ въ тъмницата.

Баба Митрофанка не разбра какво ѝ говори пѣтельтъ, удари два-три пжти съ секирата и се замисли. Постоя малко подъ дървото и като ѝ помръзнаха ржцетѣ — бързо се прибра въ кжщи и подгони котката съ ръжена. Върна се дѣдо Митрофанъ, закани се съ юмрукъ на пѣтела и слѣзе къмъ кръчмата да си подслади съ винце огорчената душа. Прибра се късно. Би камбаната за вечерня и легна да спи. И нали бѣше посръбналъ — сънътъ му нѣмаше край. На сутринята нѣкой похлопа на вратата. Чу се гласътъ на попа:

— Хей, дѣдо Митрофане? Живъ ли си? Пладне стана, а ти още не си билъ камбаната.

— Прощавай, дѣдо попе, ама будилникътъ ми побѣгна и тази ноць не му чухъ гласа.

На другия день дѣдо попъ се закани:

— По праздницитѣ ще ида да намѣря другъ камбанарь. Ще подиря нѣкой по-ранобуденъ старецъ. Ти ми обърквашъ черковната служба.

Седна дѣдо Митрофанъ до огъня и заклати отчаянъ глава. Намѣсти се баба Митрофанка и зарони два реда сълзи.

— Какво ще правиме сега, посрѣдъ зима, ако дойде другъ камбанаръ? Къде ще си дѣнеме главитѣ въ този снѣгъ? Ама ти си виновенъ — прокуди си будилника, като рече: ще го заколя.

— Сбъркахъ. Искамъ да му обадя, че нѣма да го коля, ама какъ да му кажа, като не му разбирамъ кокошия езикъ?

Въ туй време крушовиятъ пѣнъ изпращѣ, и една червена искра се дигна нагоре. Тя изскочи презъ комина и викна:

— Дѣдо Митрофанъ реши да не коли пѣтела за Коледа.

Врабчето щомъ чу тия думи, подхвъркна къмъ тополата.

— Хей, пѣтльо. Какъ си?

— Умирамъ отъ гладъ и студъ.

— Слизай доле!

— Страхъ ме е отъ ножа.

— Не бой се. Азъ ти нося коледна милость. Утре е Рождество Христово и дѣдо Митрофанъ реши да те помилва за празницитеѣ.

Пѣтельтъ радостно подхвъркна надоле, изправи се предъ джбовата врата на старцитѣ и закукурига. Старцитѣ го чуха, отвориха вратата, поканиха го да влѣзе и го нагостиха като драгъ гостенинъ.

Къмъ полунощъ курникътъ гръмна отъ пѣтлювата пѣсенъ, а камбаната заехтѣ и обади на хората, че се е родилъ Божия синъ. Богомолците съ запалени свѣци задрѣстиха черквата.

Дѣдо попъ остана много доволенъ и на сутринята занесе на старцитѣ пълно менче съ кървавица.

РАДУЛЕНКО

Въ едно село живѣха трима братя: Ненко, Генко и Радуленко. Ненко и Генко бѣха хитри мжже, а Радуленко имаше само голѣма уста: ядеше за трима. Веднажъ Ненко рече на Генка:

— Хайде да махнемъ Радуленка. Каквато уста е отворилъ — ще излапа имането ни.

— Хайде, но какъ? — попита Генко.

— Ше му напълнимъ единъ човаль съ мжхъ. Най-отгоре ще сложимъ една каделя вълна и ще го проводимъ на пазара. Пжтътъ води презъ гората, кждето върлуватъ разбойници. Тѣ ще го погубятъ.

Напълниха човала съ мжхъ, сложиха отгоре малко вълница и повикаха Радуленка.

— Чувай, брате Радуленко, — рече му Ненко. — Тръгвай на пазара да продадешъ тази вълна. Съ полученитѣ пари ще купишъ единъ катраникъ. Жетва иде. Като подкараме снопитѣ — ще трѣбва катранъ за колата.

— Ами като продамъ вълната, да си купя ли единъ самунъ пазарски хлѣбъ? — попита Радуленко.

— То се знае, — отвърна Ненко.

Тръгна Радуленко. Вървѣ, що вървѣ насрѣдъ пжтя срещна другъ човѣкъ като него съ човаль на гърба.

— Добра среща, побратиме! — провикна се Радуленко. — Какво носишъ въ човала?

— Орѣхи нося. А ти?

— Азъ пѣкъ нося вълна. Ще я продавамъ на пазара.

— Слушай, — рече непознатиятъ, — я да направимъ една смѣна. Азъ ще ти дамъ орѣхитѣ, а пѣкъ ти ми дай вълната. Кждето орѣхитѣ, тамъ и вълната. Съгласенъ ли си?

— Съгласенъ съмъ, отвърна Радуленко.

Смѣниха човалитѣ, ржкуваха се и всѣки пое своя пжть.

— Добре го наредихъ, — рече си непознатиятъ. — Намѣсто орѣхи дадохъ на този глупецъ единъ човаль шикалки. Само най-отгоре има една шапка орѣхи. Другото е шикалки. Ще има да се радватъ децата му!

Радуленко закрачи по-нататкъ. Вечерята замръкна въ разбойнишката гора. Като навлѣзе навжтре той спрѣ подъ едно старо дърво. Легна на тревата, но преди да заспи, се досѣти, че презъ нощъта може да мине нѣкой и да му задигне орѣхитѣ, затуй се покачи на

дървото. Съ голѣма мжка измъкна и човала. Намѣсти го между клонетѣ, яхна единъ клонъ и заспа. Въ полунощъ подѣ дървото пристигнаха деветъ души разбойници. Главатарьтъ имъ изтърси на земята цѣла торба жълтици и рече:

— Сѣдайте да си ги раздѣлиме! Днесъ пазара бѣше добъръ.

— Пазарьтъ бѣше добъръ, но кожитѣ ни отидоха! — обади се единъ отъ разбойниците.

Грѣеше месечина. Радуленко се събуди. Като видя златото, което свѣтѣше като купчина жаръ, той зѣпна отъ удивление и изтърва човала. Шикалките се сринаха надолу презъ клонетѣ. Затракаха като градушка.

— Бѣгайте, че загинахме! — ревна главатарьтъ и деветимата разбойници изчезнаха като зайци.

Радуленко слѣзе, прибра жълтицитѣ и като рече: ритамъ ти орѣхитѣ! — търти назадъ къмъ село. Ненко и Генко се слисаха когато видѣха жълтицитѣ. Попитаха Радуленка:

— А бе, ти отъ кжде взе туй имане?

— Не ме питайте, — отговори Радуленко, — ами трѣгвайте по-скоро на пазаръ. Продавайте кожи. Тази година кожитѣ струватъ злато. Моитѣ жълтици сж спечелени отъ кожи.

На другия день хитритѣ братя Генко и Ненко помъкнаха къмъ пазара две волски кожи. Бѣха заклали воловитѣ. Минаха три дни. На четвъртия Ненко и Генко се върнаха люти като оси.

— Защо ни излъга? — извика Ненко. — Волскитѣ кожи не струвитъ лула орѣхи. Какво да те правимъ сега? Съ катранъ ли да те намажемъ, че да те запалимъ, или да те натикаме въ една бѣчва и да те тѣркулнемъ въ морето?

— За мене е по-добре да ме тѣркулнете въ морето! — рече Радуленко и гащитѣ му затрепераха.

Натикаха го въ една бѣчва. Подкараха бѣчвата къмъ морския брѣгъ. Както вървѣха, на една поляна, видѣха овчаръ — пасе голѣмо стадо. Генко и Ненко попитаха овчаря, кжде има вода за пиене.

— Ехе тамъ, подѣ онова дърво извира студенъ кладенецъ.

Ожѣднѣлитѣ братя оставиха колата съ бѣчвата и отидоха да се напиятъ. Въ туй време овчарьтъ надникна въ дупката на бѣчвата и видѣ Радуленка — седи вжтре, а сълзитѣ му текатъ.

— А бе, ти защо плачешъ въ бѣчвата? — попита овчарьтъ.

— Какъ да не плача, — отговори Радуленко, — когато тия проклетници ме каратъ въ града да ме женятъ за царската дъщеря!

— Ожени се бе! — извика овчарьтъ и очитѣ му почнаха да свѣтятъ като на котаракъ.

— Не ща, азъ съмъ жененъ, — отвърна Радуленко.

— А бе и азъ съмъ жененъ, но ако ми се падне такъвъ случай — ще се оженя още веднажъ съ затворени очи.

— Тогава влизай въ бѣчвата намѣсто мене! — предложи Радуленко.

— Да влѣза, защо да не влѣза, — съгласи се овчарьтъ.

Радуленко изкочи отъ бѣчвата, грабна овчарската тояга и подкара овцетѣ, а пѣкъ овчаря се окуми на неговото мѣсто.

Ненко и Генко, като се разхладиха, продължиха пжтя си съ бѣчвата до морския брѣгъ, таркулнаха я въ морето, снеха си калпацитѣ размахнаха ги за сбогомъ и си тръгнаха. Като влѣзоха въ бащиния си дворъ — що да видятъ! Цѣлиятъ дворъ пълненъ съ овце, а Радуленко наредилъ менцитѣ — дои млѣко!

— Бре дяволе, нали те таркулнахме въ морето, що щешъ тукъ съ тия овце?

— Вѣрно е, вие ме таркулнахте, но морето, братя мои, излѣзе пълно съ стада: овце ли искашъ, коне ли, волове ли, — каквото искашъ — подбирай!

— Ахъ, ти глупако! Защо не насмете едно стадо коне!

— Конетѣ ги оставихъ за васъ! Идете вие за морски коне!

— Ще идемъ! — извикаха Генко и Ненко и влѣзоха въ избата. Изкараха две нови бѣчви, натовариха ги на колата и заминаха. Когато стигнаха на морския брѣгъ — влѣзоха въ бѣчвитѣ. Тогава Ненко блъсна бѣчвата на Генка, а Генко блъсна бѣчвата на Ненка. Бѣчвитѣ затрополѣха и се таркулнаха въ морето. Вълнитѣ ги грабнаха и понесоха навжтре.

(Народна приказка)

МАЛКИЯТЪ ОСВОБОДИТЕЛЪ

На Инка Фурнаджиева

Чавдаръ попита майка си:

— Защо, майко, ходишъ по двора, кършишъ ржце и плачешъ? Какво ти е толкова докривяло?

— Ще ти кажа, сине Чавдаре. Мжно ми е за твоя баща войвода и за твоитѳосемь брата юнаци, а най ми е мжно за сестричката, робинката.

— Кжде сж? — попита мъничкиятъ Чавдаръ, — баща ми, братята ми и сестрицата ми?

— Потънаха, чедо, въ царството на Черния змей. Най-напредъ змеятъ отнесе сестрицата ти. Като се появи на небето и разпери криле

— падна мракъ надъ цѣлата земя. Само очитѣ на чудовището свѣтѣха въ тъмнината, като запалени пещи. Знаешъ ли колко сж очитѣ на змея? Осемнадесетъ, Чавдаре. Направи смѣтка. Черниятъ змей има деветъ глави. На всѣка глава се падатъ по две страшни очи. Като зароби сестрицата ти, змеятъ я отнесе въ Черния градъ. Тамъ, казватъ, всичко било черно: кжщитѣ, улицитѣ, хората, слънцето и дърветата. Тамъ ябълкитѣ раждали черъ плодъ и зимно време валѣлъ черъ снѣгъ. Въ единъ великански дворецъ, изграденъ отъ черъ мраморъ, е затворена твоята хубава сестрица. А доле въ тъмнината лежатъ съ вериги оковани баща ти, — войводата и твоитѣ осемъ братя-соколи.

— Защо сж затворени въ тъмницата, майко? — попита Чавдаръ.

— Защото, сине малъкъ, тѣ запалиха по една главня и отидоха въ Черния градъ да отърватъ отъ ржцетѣ на чудовището заробената ти сестрица. Намѣсто тя да види бѣлъ свѣтъ — твоитѣ свободни братя влѣзоха въ тъмницата, твоятъ юначенъ баща падна въ пленъ. Заклучи ги змеятъ въ подземие. Отъ никжде не стига до тѣхъ свѣтлинка.

Чавдаръ се замисли дълбоко, въздъхна и рече:

— Майко, азъ ще ида да погубя Змея. Ще му отсѣка главитѣ и ще отключача тъмницата.

Майката се усмихна горчиво.

— Съ какво ще отсѣчешъ главитѣ на грозния мжчитель, чедо мое?

— Съ вехтата дѣдова сабя, която виси окачена на стената. Опечи ми една житена питка, защото утре рано заминавамъ.

Чавдаровата майка замѣси брашно и метна въ пещьта една питка, а малкиятъ юнакъ си стегна дървената колца. Колцата му бѣше мъничка, но яка и хубава. Рано сутриньта Чавдаръ праметна презъ рамо торбичката съ питката, натовари на колцата дѣдовата си сабя, впрегна котето и патето и потегли.

— Дий, коте! Дий, пате!

Колцата задрънколя по пжтя и потъна въ дълбокитѣ жита. Цѣлъ день вървѣ колцата. Вечерьта нашитѣ пжтници спрѣха предъ едно дървено мостче. Подъ мостчето шуртеше бърза рѣчица.

Чавдаръ извади питката отъ торбичката и рече:

— Сега ще вечеряме.

— Почакайте! — извика патето, — азъ ще наловя риба. Вие накладете огънь, докато претършувамъ рѣкичката.

Чавдаръ събра сухи клонки, а котето хвана една свѣтулка. Чавдаръ натрупа клонкитѣ на купчина, а котето полека мушна свѣтулката въ купчинката. Огънятѣ пламна. Мина половинъ часъ. Пристигна патето — цѣлото мокро.

— Къде ти е рибата? — попита Чавдаръ.

— Изядохъ я безъ да ща.

Чавдаръ и котето се спогледаха многозначително. Изядоха по една порѣзаничка отъ питката и легнаха да спятъ. На сутринята пакъ потеглиха.

— Дий, коте! Дий, пате!

Цѣль день дрънколя каручката по безконечния пѣтъ. Вечерята спрѣха да ношуватъ подъ едно старо дърво, накрай село. Чавдаръ извади питката отъ торбичката.

— Сега ще вечеряме! — рече той. — Не бързайте! — извика котето. Мирише ми на наденици. Тука наблизо има месарница. Ще ида да купя една наденичка, а вие накладете огънь — да си я изпечеме.

Чавдаръ събра сухи клонки, а патето хвана една свѣтулка. Накладоха огъня. Подиръ малко се зададе котето. Едвамъ върви съ подутъ коремъ.

— Къде ти е наденицата? — попита Чавдаръ.

— Изядохъ я безъ да ща, — отговори котето.

Чавдаръ и патето се спогледаха, многозначително, но нищо не казаха. Изядоха по една порѣзаничка отъ питката и сладко заспаха, защото бѣха много уморени.

Рано въ зори продължиха пѣтя си. Вечерята спрѣха предъ една воденица съ единъ камъкъ. Чавдаръ разпрегна колцата си и надникна въ воденицата: нѣма никой. Само едно празно пукнато гърне край огнището. Нищо друго.

— Бате, гладни сме! — обадиха се патето и котето.

Чавдаръ бръкна въ торбичката и рече:

— Я, азъ съмъ изялъ питката, безъ да ща.

Патето и котето се спогледаха жаловито и преглътнаха. Въ туй време пристигна стопанинътъ на воденицата.

— Добре дошли, скѣпи гости! — извика воденичарътъ зарадванъ. — Носите ли нѣщо за ядене? Отъ три дена не съмъ слагалъ нищо въ устата си. Рѣката пресъхна отъ жегата, воденичката ми спрѣ и сега не мога да си смѣля брашно.

— Нищо нѣмаме, дѣдо. Имахме една питка, но я изядохме.

— Брей, лошо време. Поне да ми бѣше тука лулицата, — щѣхъ да запуша малко тютюнъ и да си залѣжа глада.

— Кѣде ти е лулицата?

— Падна въ кладенеца. Изтървахъ я като вадѣхъ вода да си полѣя тиквата. Щомъ тупна доле — една голѣма риба я глѣтна.

— Кѣде е кладенеца? — попита патето. — Азъ ще хвана рибата. Само че сложете на шията ми единъ прѣстенъ, защото ще глѣтна пакъ рибата безъ да искамъ.

Воденичарѣтъ извади прѣстена си отъ голѣмия прѣстъ и го наниза на патешката шия. Следъ това всички отидоха при кладенеца. Старецѣтъ спусна патето. Пъргавото пате претършува завчасъ кладенеца, намѣри рибата и я ухапа. Опита се да я глѣтне, но не можа, защото му прѣчеше прѣстена.

— Хванахъ рибата! — обади се то отъ дълбочината, но не мога да излѣза.

— Тогава се обади котето:

— Азъ ще му помогна.

И като подскочи, то се спусна бързо по веригата на кофата. Слѣзе на дъното и викна на патето:

— Качвай се на гърба ми и се дрѣжъ здраво!

Патето се качи на котешкия грѣбъ. Котето изпълзѣ нагоре, пакъ по веригата. Воденичарѣтъ грабна голѣмата риба и като я разпра, намѣри вжтре прѣстената си лулица. Следъ това очисти рибата, спусна я въ гърнето и свари чудесна рибена чорбица. Опашката на рибата получи котето, главата — патето, а Чавдаръ и воденичарѣтъ изядоха бѣлото месо и изсърбаха чорбицата. Когато легнаха да спятъ, старецѣтъ попита Чавдара кѣде е трѣгналъ съ чудната колца и съ вехтата сабя. Чавдаръ разказа всичко на воденичарина и заспа. На сутринѣта, когато се събудиха всички, Чавдаръ впрегна котето и патето. Воденичаринѣтъ влѣзе въ градинката, откъсна едничката тиква, която си бѣше отвѣдилъ, намѣсти я до сабята на колцата и рече:

— Подарявамъ ти, Чавдаре, тая тиква отъ сърдце. Вози я къмъ Черния градъ. Може да ти потрѣба. На добъръ часъ!

По една тѣсна заешка пѣтека Чавдаръ подкара своята натоварена колца къмъ града на чудовището.

— Дий, коте! Дий, пате!

Сто дена вървѣха по тая заешка пжтека малкитѣ пжтешественици, докато стигнатѣ Черния градъ. На сто и първия день тѣ спрѣха предѣ една висока стена, направена отѣ желѣзо.

— Погледни, какво има вжтре! — заповѣда Чавдаръ на котето.

Котето се покатери пѣргаво върху желѣзната стена, дълго се блещи и най-сетне измяука:

— Нищо не се вижда. Страшенъ мракъ. Само чувамъ гласове на хора, които охкатъ и пжшкатъ.

— Това съ гласовѣтѣ на моя баща и на братята ми! — рече мрачно Чавдаръ. — Слѣзъ долу. Най-напредѣ ще опечемъ тиквата да се нахраниме хубаво, а сетне ще нападнемъ Змея.

И като измъкна дѣдовата си сабя отѣ ножницата, Чавдаръ посегна да разцѣпи тиквата на две. Но щомъ дигна сабята, стана чудо нечувано. Върху тиквата се очерта една врата. Сетне тая врата се отвори сама и отѣ вратата излетѣха мигомъ 1000 самолета. Следѣ самолетитѣ съ трѣсъкъ излѣзоха 1000 танка, а следѣ танковѣтѣ се измъкнаха 1000 конници — до зжби въоржжени. Само за единъ мигъ самолетитѣ се извиха надѣ Черния градъ, а танковѣтѣ и конницитѣ го окржжиха отѣ всички страни. Засвири боенъ рогъ. Отѣ всички страни пристигнаха генералите, строиха се предѣ Чавдара и извикаха въ единъ гласъ:

— Какво заповѣдвате, господарю?

— Заповѣдвамъ да нападнете града и да хванете чудовището! — провикна се Чавдаръ.

Забрѣмчаха самолетитѣ, затрѣщяха танковѣтѣ, препуснаха конницитѣ. Събориха желѣзната стена и влѣзоха въ Черния градъ. Следѣ половинъ часъ генералитѣ докараха Черния змей — вързанъ.

— Отсѣчете му главитѣ съ вашата сабя, господарю! — рекоха генералитѣ.

— Не, нѣма да му вземамъ живота, — отвърна Чавдаръ. — Ще го пощадя.

— Защо ви е, господарю?

— Ще го откарамъ съ колцата си въ нашия градъ и ще го настаня въ зоологическата градина — да го гледатъ децата. Тѣ не сж виждали такъвъ змей. Сега, водете ме въ двореца!

Поведоха го къмъ двореца на Черния Змей. Чавдаръ вървеше гордо, по-несалъ на рамо дѣдовата си сабя. Щомъ стигна черния

мраморенъ дворецъ, юначното момче ритна вратата и влѣзе вжтре. И що да види — милата му сестричка висеше на тавана, заключена въ златна клетка.

Генералитѣ разбиха клетката и освободиха робинката. Тя се хвърли на Чавдаровата шия и почна да го цѣлува. Следъ като спаси сестрицата си, Чавдаръ слѣзе въ подземието на двореца. Тамъ намѣри баща си и своитѣ осемъ братя — лежатъ и пѣшкатъ въ тъмнината. Смъкна отъ ржцетѣ и краката имъ желѣзнитѣ вериги, извади ги вънъ отъ града на свѣтлина и плесна съ ржце отъ учудване: на всичкитѣ бѣха порасли бради — три метра дълги.

— Свършихме си работата! — провикна се Чавдаръ и почна да пѣха сабята въ ножницата. Докато сабята се намъкваше, презъ отворената врата на тиквата се прибраха всичкитѣ самолети, танкове и конници. Последни влѣзоха генералитѣ. Тогава тиквената врата се затвори и тиквата, безъ да ще, се търкулна надолу по заешката пжтека. Загуби се въ гората.

Чавдаръ натовари на колцата своята прекрасна сестрица и своитѣ брадати братя и своя брадатъ баща, спусна въ торбичката вързания змей, впрегна котето и патето. Потегли весело къмъ кжщи.

— Дий, коте! Дий, пате!

БАЩИНЪ ЗАВЕТЪ

Бѣше ясенъ пролѣтенъ день. Гората се люлѣеше. Моторната кола забрѣмчѣ нагоре, дълго лжкатуши и спрѣ на самия връхъ, гдето е параклисътъ. Отъ колата най-напредъ слѣзе царь Борисъ, облѣченъ съ пжтнически дрехи и каскетъ на главата. Подиръ него скочи пѣргаво едно четиригодишно момче, съ гащи до колѣнетѣ, гололаво. Наследникътъ на царския престолъ — князь Симеонъ Търновски. Вѣтърътъ разроши меката му косичка. Царь Борисъ съ бѣрзи крачки се упжти по зелената морава къмъ параклиса, който отдалечъ приличаше на голѣма кацнала пеперуда съ разперени черни криле. Малкиятъ князь се затече следъ баща си. Когато стигнаха до параклиса, Царьтъ откrexна вратата. Вжтре — полумракъ. На дъното висѣше една вехта опушена икона. Предъ иконата мжждукаше кандилце. Царьтъ на българитѣ сне каскета си, прекръсти се и цѣлуна иконата.

— Какво е това, тате? — попита князь Симеонъ.

— Параклисъ, сине. Една малка черквица.

— Що ще тука?

— На туй мѣсто нѣкога е станала голѣма битка. Тука сж загинали триста души юнаци. За тѣхнитѣ души гори туй кандилце.

— Ами защо сж тръгнали да се биятъ юнацитѣ? — запита детето.

— За свободата на нашето отечество, сине. За свободата на тая прекрасна и плодна земя. Погледни я!

Царь Борисъ размаха широко ржка и заговори съ вълнение на своя синъ:

— Ние сме стжпили върху единъ старопланински връхъ. Наоколо се подема Балканътъ. Той е населенъ съ добродушни столѣтници, овчари, елени, сърни и мечки. Въ неговитѣ пазви се гушатъ старинни манастири. На северъ е Мизия. Тя достига до голѣмата тиха рѣка Дунавъ. Ще минемъ нѣкога двама съ параходъ по Дунава — да видишъ българскитѣ села и градове. Тѣ сж накацали по брѣга като бѣли лебеди. На югъ се шири Тракия. Тамъ зрѣятъ едри

жита. Въ овощнитѣ градини прѣщятъ натежали клони съ ябълки, круши и череша. Като вѣнецъ ограждатъ равнината Рила и Родопите. Още по на югъ Бѣлото море плакне българския брѣгъ. На югозападъ се шири македонската земя, кждето старитѣ български царе сж съградили много крепости, църкви и манастири. Нашата земя, сине, е пълна съ съкровища. Когато поемешъ царската корона — да я пазишъ като зеницитѣ на очитѣ си!

Малкиятъ князь застана мирно, дигна дѣсницата, отдаде честь и отговори по войнишки:

— Слушамъ, Ваше Величество!

Царьтъ го помилва по главата.

ДЪДОВАТА ВЪРБАНОВА ПАНИЦА

Когато българските войници минаха границата, въ Добруджа настана голѣмо вълнение. Загърмѣха черковните камбани. Втурнаха се добруджанци да посрѣщатъ милитѣ брата българи. Задрѣстиха бѣлитѣ пжтища на равнината. Развѣха копринени знамена. Конни дружини полетѣха срещу родната войска. Подъ джбови арки преминаха стройните войници, окичени съ вѣнци и китки. Презъ всичките села минаха освободителитѣ, само презъ Глухаре ни минаха. Два деня стояха глухарчени накрай село съ китки въ ржце и чакаха. Очитѣ имъ се изгледаха. Цвѣтето имъ повѣхна. Никой не дойде.

— Много ни е далечъ селото отъ голѣмия пжтъ, затуй не се отбиха при насъ! — рече Пано кметѣтъ.

— А бе тѣ, на pewno, не знаятъ, че има село Глухаре въ Добруджа, — обади се една невѣста.

— Щомъ като тѣ не додоха при насъ, хайде ние да имъ проводимъ единъ човѣкъ въ Добричъ. Той да имъ рече: добре дошли, брата! — И да се върне, — извика Димо Ковачѣтъ.

— Кого да проводимъ?

— Кого ли? — Най-стария. Ще проводимъ дѣдо Върбана. Нему прилича да свърши тая работа. Стѣгай си царвулитѣ, дѣдо Върбане!

— Ще ида, — съгласи се дѣдо Върбанъ, стариятъ грънчаринъ. — Защо да не ида? Още утре заминавамъ.

Прибра се старецѣтъ въ грънчарницата и се замисли. Не може да тръгне съ праздни ржце. Трѣбва да занесе нѣщичко на онѣзи юнаци съ голѣмитѣ коне. Но какво да имъ занесе? Мисли, мисли, най-сетне реши. Запретна ржави, замѣси и измайстори една прѣстена паничка. Метна я въ пещѣта, изпече я, нашари я съ цвѣтове. Свѣтна оная ми ти паничка — чудо стана. Дигна се сутринѣта дѣдо Върбанъ, спушна паничката въ торбичката и тръгна за Добричъ. По пжтя фучаха автомобили, гърмолѣха каруци, бързаха пешаци. Всички слизаха къмъ голѣмия градъ, кждето се бѣха настанили полковетѣ. Надвечеръ, капналь отъ умора, напращенъ и почернѣль, дѣдо Върбанъ влѣзе въ

Добричъ. Попита, къде се е настанилъ началникътъ, който командува всичкитъ войници. Опжтиха го.

Предъ вратата на командира го спрѣ единъ войникъ.

— Какво има, дѣдо?

— Искамъ да влѣза при началника. Глухарчени ме проводиха да му кажа добре дошелъ и да му дамъ единъ мъничекъ даръ.

— Какво му носишъ? — любопитно надникна въ торбичката войникътъ.

— Една паничка му нося.

— Ехъ, дѣдо, твоятъ даръ нѣма да послужи за нищо, защото генералътъ не яде чорба отъ прѣстена паница.

— Защо да не яде? — почуди се дѣдо Върбанъ. — Цѣлиятъ български народъ все отъ прѣстени паници сѣрба чорба.

— Нѣщо друго да бѣше донесълъ!

— Какво друго? — попита дѣдо Върбанъ огорченъ. — Слушай, момче, — добави той — какво ще ти кажа. Азъ зная, че моя даръ нищо не чини, но чуй ми приказката. Когато царъ Соломонъ се заженилъ — всичкитъ живи гадини тръгнаха да му занесатъ дарове. Опжтила се и една мравка. Тя пѣкъ мѣкнѣла на гърба си сухо крилце отъ щурець. Попитали я на кого носи крилцето. Тя отвърнала:

— На царя! Тогава всички прихнали да се смѣятъ. Мравката отговорила на смѣха имъ съ следнитъ думи: — Азъ не му нося даръ споредъ неговото достойнство, а му нося даръ споредъ силитъ си.

Докато дѣдо Върбанъ разказваше, единъ човѣкъ съ златни пагони на раменетъ се бѣше изправилъ на прозореца и слушаше.

— Дай тука, дѣдо, паничката! — извика той и излезе да посрещне дѣда Върбана.

Старецътъ се изправи предъ голѣмия началникъ, сѣ си калпака и съ разтреперанъ гласъ проговори:

— Добре дошли, мили български юнаци! Ние въ Глухаре ви чакаме, но до насъ редъ не дойде да се видиме. Заповѣдай, началнико!

И дедо Върбанъ подаде паничката.

— Благодаря ти, дѣдо! — заговори генералътъ. — Чудо ти е паничката. Много хубаво си я изписалъ. Ще ми кажешъ сега, защо си донесълъ на българската войска паница. Тая работа не е случайна. Азъ разбрахъ, че ти си единъ мждъръ човѣкъ. Какво означава паницата?

— Какво означава ли? Паницата, синко, е Добруджа. До сега въ нея сж бъркали чужди лъжици. Отъ днесъ нататъкъ отъ тази паница ще сърба майка България.

Генералътъ се усмихна, стисна ржката на дѣда Върбана отъ Глухаре и го покани вжтре.

КОННИЦИ ВЪ ДОБРУДЖА

Чичо Куцаръ каза на своето внуче Пенито:

— Ела съ мене, чедо, да гледашъ и да запомнишъ. Нашитъ войници идатъ. Конници влизатъ въ Добруджа.

— Не ща, чичо! Я ми вижъ колѣнетъ! И двата ми крачола сж продънени. Не съмъ за посрѣщане.

— Нѣма нищо, момчето ми. Нашитъ гащи съ скжсани, но сърдцата ни сж юнашки. Хайде, че закъснѣхме!

Чичо Куцаръ хвана Пенито за ржка и го поведе къмъ селскитъ хармани, кждето бѣше се сринало цѣлото село да посрещне гоститъ. Българскитъ войници влѣзоха въ село Пчелинъ подиръ пладне. Чудно слънце трептѣше надъ Добруджа, когато заехтъ черковната камбана. Дѣдо Кръстанъ, кметътъ бѣше поржчалъ да издигнатъ една арка отъ джбова шума, украсена съ слънчогледи. Едно конно отдѣление се спусна по хълма между високитъ царевици. Най-напредъ вървѣше младъ офицеръ, на бѣлъ конь. Подире му препускаха войниците — на черни като смола коне. Конскиятъ тропотъ изпълни сърдцата на пчелинци съ вълнение. Всички онѣмѣха отъ радостъ, когато конниците приближиха. Дѣдо Кръстанъ стоеше предъ арката и стискаше единъ дървенъ подносъ, върху който бѣха сложили соль и хлѣбъ. Ржката му треперѣше. Щомъ отдѣлението приближи арката, офицерътъ съ високъ гласъ изкомандва нѣщо и конетъ мигомъ замръзнаха на мѣстата си.

Стариятъ кметъ сне калпака си и започна:

— Живи бѣхме да ви дочакаме, мили братя, въ старата бащина земя. Докато ви нѣмаше — ние живѣхме въ тъмнина. Сега пакъ настана свѣтлина. Добре дошли, скжпи момчета! Добре дошли, соколи! Споредъ стария народенъ обичай, азъ ви поднасямъ хлѣбъ и соль!

Додето кметътъ говорѣше, офицерътъ и войниците отдаваха честь. Щомъ дѣдо Кръстанъ млъкна, офицерътъ се наведи, стисна сърдечно ржката на дѣда Кръстана, отчупи единъ къшей хлѣбъ отъ порѣзаницата, натопи го въ сольта и го поднесе къмъ устата си.

Цѣлиятъ народъ започна да вика „ура!“ Хълмоветѣ поеха народния гласъ и го отнесоха въ далечината. Тогава между навалицата си пробиха пжтъ цѣла дружина девойки. Всѣка държеше по една китка цвѣте, брано отъ нейната градинка. Редомъ ги подадоха на офицера и на войницитеѣ. Накичиха челата и конетѣ съ по една алена ружа.

— Минете сега, момчета, напредъ! Заповѣдайте въ селото! — провикна се дѣдо Кръстанъ.

Офицерътъ бутна бѣлия си конь и мина подъ арката. Залюлѣха се войницитеѣ следъ него. Женитѣ бѣха изнесли най-хубавитѣ си черги. Цѣлата улица, по която тръгнаха гоститѣ, бѣше постлана съ шарени черги. На селския мегданъ, подъ сѣнката на стария орѣхъ, пчелинци бѣха сложили народна трапеза. Въ голѣмитѣ черни медници чукуркаха сварени пилета. Войницитеѣ наскачаха зачервени, изгладнѣли, морни отъ дългия пжтъ. Насѣдаха на възглавницитеѣ покрай трапезника. Грабнаха дървенитѣ лъжици. Офицерътъ кръстоса крака надѣсно отъ дѣда Кръстана. На всѣки войникъ девойкитеѣ поднесоха по една паница пилешка чорба и по едно цѣло варено пиле. Зачаткаха чашитѣ. Засвири селскиятъ гайдаръ най-хубавата трапезна пѣсень. Въздъхна стариятъ кметъ и обърса съ дланъ овлажнѣлитѣ си очи.

Чичо Куцаръ се намѣсти накрай трапезата до плета. До него се сгуши и Пенито. То гледаше съ широко отворени очи конетѣ, войницитеѣ, сабитѣ имъ.

— Тѣзи войници наши ли сж, бе чичо?

— Наши сж ами, не ги ли чувашъ? Всички говорятъ български.

— И конетѣ ли сж български? Ами има ли въ България топове?

— Има. Ще ги видишъ по-късно.

— Кога?

— Когато идемъ съ тебе двамцата. Сега вече нѣма граница. Пжтътъ ни е свободенъ. Ще впрегнемъ каручката нѣкой день, ще сложимъ въ торбата два-три голѣми хлѣба и десетина глави чесънъ. Ще напълнимъ каручката съ сѣно — да ни е меко. Че като емнемъ пжтя — презъ селата, презъ горитѣ, презъ царевицитеѣ — додето стигнемъ Варна. Ти знаешъ ли какво е Варна? Тамъ всичкитеѣ улици сж направени отъ смола. Прашинка нѣма. По улицитѣ се разхождатъ хора, облѣчени въ дрехи, бѣли като снѣгъ. А край морето има една градина, по-хубава отъ Райската.

ДРУГАРИ

Когато влѣзе въ учебната стая, Матейчо се озърна страхливо. Не знаеше къде да седне. Срамъ го бѣше отъ другитѣ премѣнени момчета, защото и двата ржава на палтенцето му бѣха закърпени. Колко се труди майка му дано сбере нѣкоя и друга пара, че да му купи платъ за ново палтенце, ала не смогна. Лѣтото мина много тежко.

— Ехъ, чедо, да бѣше живъ баща ти, сега нѣмаше да трѣгнешъ окърпенъ на училище! — въздѣхна тя на вратнята.

— Нищо, мамо, добро ми е палтото, нали старитѣ хора казватъ, че кърпежъ крѣпи света.

Матейчо остана сиракъ миналата година. Неговиятъ баща бѣше зидаръ. Ходѣше по градоветѣ да прави кѣщи на хората. Веднажъ, като носѣлъ тухли на гърба си, подхлъзналъ се и падналъ заедно съ тухлитѣ отъ петия етажъ. Падналъ и не станалъ. Тъмно стана въ сиромашката

кжща, кждето живѣеха Матейчо и майка му. Три месеца време клетата жена не млъкна. Изплака си очитѣ. Веднѣжъ презъ пролѣтъта, у тѣхъ се отби дѣдо Петко, кметѣтъ.

— Стига, — викна той, — стига, невѣсто, си плакала! Съ плачъ не можешъ върна покойния, ами се запретни, че трѣгвай по къра на работа. Гледай да съберешъ малко зимнина.

— Ами на кого ще си оставя момчето? — попита Матейчовата майка.

— Дай го на мене, да ми е ратай. Ще носи вода на жетваритѣ, а подирѣ вършидба ще видя тамъ нѣщо да му дамъ.

— Земи го, дѣдо Петко, — съгласи се Матейчовата майка.

Цѣло лѣто малкиятъ ратай тича съ две стомни по нивята — отъ кладенцитѣ до жѣтваритѣ. Подирѣ харманъ, когато дѣдо Петко насипа новото жито въ хамбара, повика Матейчовата майка и отдѣли седемъ шиника хубаво червено жито.

— Туй жито, — рече той, — си го изработи твоя синъ.

— Охъ, на мама момчето! — зарадва се сиромашката жена, — то ми е още много малко, ала стана вече печелникъ!

Натовари житото на една количка и го откара въ кжщи. Матейчо се прибра и почна да се стѣга за училище. Сложи самъ подлоги на царвулкитѣ си. Щомъ удари барабана и барабанчикѣтъ събщи, че учебната година почва, малкиятъ ратай нахлу закърпеното си палтенце и трѣгна. Като влѣзе въ стаята — не посмѣ да седне. Срамъ го бѣше.

— Хей, Матейчо, ела тука, при мене има мѣсто! — извика нѣкой отъ най-подирния чинъ.

Матейчо трѣгна и щомъ видѣ, че го вика Димчо, синѣтъ на вжглищаря Вълко, затече се къмъ него. Димчо бѣше много добро момче. И въ тѣхната кжща нѣмотията бѣше свила гнѣздо. Баща му горѣше вжглища въ Балкана, смѣкваше ги сѣботенъ день на пазара и колкото пари вземаше — даваше ги за жито и дрехи. Презъ лѣтната ваканция Димчо, намѣсто да скита по улицитѣ, трѣгна съ една кошница по къра да сбира узрѣли круши и сливи. Всѣки день продаваше на гарата по една кошница плодъ. Събра цѣла шѣпа левове и си ги скри на едно потулено мѣсто.

Минаха две седмици. Бѣше топълъ есененъ день. Презъ отворенитѣ прозорци на учебната стая влизаше тропотъ на коли, натоварени съ царевица и тикви. Надничаха узрѣли жълти

слънчогледи. Влѣзе учителятъ. Поздрави децата. Тѣ скочиха на крака, отвърнаха му и се приготвиха за молитва. Подиръ молитвата, вратата тихо скръцна. Показа се училищниятъ слуга, дѣдо Проданъ. Той внесе цѣлъ купъ нови учебници. Ученицитѣ почнаха да викатъ отъ радостъ. Учителятъ раздаде на всички, които бѣха внесли пари, по една хубава читанка, изпѣстрена съ чудесни картинки. Само Матейчо не получи нищо. Той нѣмаше пари за учебници.

— Дай и азъ да разгъна твоята читанка, — рече той на Димча и като се наведе, ржцетѣ му се разтрепераха и очитѣ му се налѣха съ сълзи.

На пладне децата се прѣснаха като орлякъ врабчета изъ селото. Димчо се прибра въ каша, седна да обѣдва, ала не можа да преглѣтне първия кѣшей хлѣбъ. Мжчно му бѣше за Матейча. Дълго мисли какъ да му помогне. Най-сетне се удари по челото и скочи пѣргаво. То било много лесно!

Сжщата вечеръ той отиде въ кжщата на своя учитель. Завари го въ пчелина, ходи между кошеритѣ. Извади отъ пазвата си единъ вързопъ левове — всичкитѣ, които бѣше сбралъ презъ лѣтото.

— Господинъ учителю, — рече той, — тѣзи пари сж мои. — Купете съ тѣхъ учебници за Матейча.

Учителятъ не взе паритѣ. Той се развълнува, помилва Димча по главата и рече:

— Прибери си паритѣ. Азъ съмъ вече поржчалъ за Матейча учебници по бедность. Но ти имашъ добро сърдце и ще станешъ достоенъ гражданинъ. Ела сега да ти сипя малко медъ въ една паничка. Не се срамувай. Презъ лѣтото ти си се трудилъ като малка работна пчела!

ПЛЕННИКЪТЪ НА ВЕЛИКАНА

— Татко, вижъ каква чудна птичка хванахъ! — извика малкиятъ Койчо и вдигна нагоре дѣсната си ржка, съ която стискаше една крилата душица, голѣма като врабче, съ червено коремче. Птичката цѣла треперѣше, разтваряше безпомощно крилца, опитваше се да отлети, ала Койчо я държеше здраво.

— Ти си ловецъ на птички, мое дете. Тази, която си хваналъ, се нарича червенушка. Какъ я хвана?

— Съ коритото бе, татко. Много е глупава. Подмамихъ я съ шепа трохи. Като я захлупи коритото — нѣмаше кжде да шава. Пѣгнахъ ржката си отдолу, пипнахъ я и отидохъ вкъщи да я покажа на баба.

— Какво ти рече баба ти?

— Да пуствнешъ на свобода туй клето пиле, или ще грабна тупалката! — Азъ не я послушахъ. Отнесохъ птичката на балкона и я заключихъ въ клетката. Дадохъ ѝ шѣпа просени зърна — не яде. Налѣхъ ѝ водица въ една кафена чашка — не ще да пие. Заповѣдахъ ѝ да ми изпѣе една пѣсничка — мълчи. Много ме ядоса.

— Какво ще правишъ съ нея?

— Търся котака. Ще му я дамъ да закуси. Азъ ще си хвана друга птичка, която може хубаво да пѣе.

— Добре си намислилъ. Сега седни на колѣното ми да почакаме заедно стария разбойникъ — нашия котакъ. Той отиде въ градината да провѣри дали не е тупнало отъ гнѣздото на врабчето нѣкое голо птиче. Докато го чакаме, ще ти разкажа приказката за малкия Пѣйчо. Разказвалъ ли съмъ ти я други пѣтъ? Тя е стара приказка. Нѣкога съмъ я челъ въ моята читанка, когато бѣхъ голѣмъ колкото тебе.

— Моля ти се, разкажи ми за Пѣйча.

— Пѣйчо бѣше мѣничко щастливо сѣщество. Отъ сутринъ до вечеръ играеше, пѣеше и веселѣше всички: хората, горскитѣ гадини, бубулечкитѣ. Той живѣеше въ една мѣничка сламена кѣщурка край гората. Веднажъ Пѣйчовата майка рече:

— Чедо, азъ отивамъ за храна. Довечера ще бѣдешъ ситъ като попско дете на задушница. Стой си въ кѣщичката и ме чакай. Не излизай навънъ, защото злиятъ великанъ, който живѣе въ голѣмия каменъ дворецъ насреща иска да те открадне.

— Какво ще правя, мамо, докато се върнешъ?

— Пѣй, чедо.

Пѣйчо остана самъ и почна да пѣе колкото му гласъ държи. Изпѣ всичкитѣ пѣсни, които бѣше чулъ отъ майка си. Настана пладне. Пѣйчо огладнѣ. Забрави поржката на майка си, напустна кѣщичката и влѣзе въ двора на великанския дворецъ. Озърна се и що да види? Насрѣдъ двора имаше едно огромно като корабъ за грозде корито, подпрѣно съ тояжка. Едно въже се бѣше проточило отъ долния край на тояжката до прозореца на двореца. Подъ коритото нѣкой бѣше наредилъ цѣла трапеза съ ядене. Гладниятъ Пѣйчо преглътна, огледа се наоколо и, като видѣ, че нѣма никой, влѣзе подъ коритото и почна да лапа. Тогава нѣкой дръпна въжетото, тояжката се отплесна и коритото захлупи Пѣйча. — Най-сетне те пипнахъ, — изрева Великанътъ надъ коритото, проврѣ си ржката и хвана пленника за двата крака. Отнесе го въ двореца. Вътре Пѣйчо видѣ нѣкакъвъ страшенъ огънь — като харманъ. До огъня стоеше едно страшилище, много по-голѣмо отъ Великана, съ прозорци надъ очитѣ. То държеше въ рѣцетѣ си единъ желѣзенъ шишъ и нѣщо плетѣше. — Ей сега ще ме набиятъ на желѣзния шишъ и ще ме опекаатъ на огъня — си помисли Пѣйчо и

затрепера още по-силно. Ала страшилището се скара съ гръмовитъ гласъ на Великана и той побѣгна. Отнесе Пѣйча надъ стрѣхата, кждето висѣше окачена една стая съ стени отъ желѣзни прѣчки. Натика го въ стаята и го заключи. Пѣйчо въздъхна дълбоко. Главата му клюмна. Великанътъ най-напредъ донесе една паница съ ядене, положи я предъ Пѣйча и му заповѣда: — Яжъ! Ала клетиятъ пленникъ не докосна яденето. Тогава Великанътъ му донесе вода въ единъ казанъ и заповѣда съ още по-силенъ гласъ: — Пий! Пѣйчо се сгуши въ единя катъ на затвора си и не рачи да пие. — Тогава пѣй! — изрева Великанътъ. Милиятъ Пѣйчо си отвори устата, но не можа да изкара нито единъ звукъ. Великанътъ избухна. Ушитъ му станаха червени. — Ще те дамъ на черния лъвъ! — закани се той. — Нека лъвътъ те разкъса, а пъкъ азъ ще си хвана другъ Пѣйчо, който знае хубаво да пѣе. И тръгна да търси лъва... Ахъ ето го котакътъ пристига. Койчо, дай му птичката да я разкъса.

Койчо скочи като оживенъ.

— Не я давамъ! — извика той.

— Ами какво ще я правишъ?

— Ще я пустана, татко. Нека иде при майка си въ малката кжщурка. Татко, азъ ти разбрахъ гатанката. Пѣйчо е този малкъ

червенушко. Великанътъ съмъ азъ, страшалището е баба, а черниятъ лъвъ — котаракътъ!

И Койчо пушна птичката. Тя отлетѣ въ гнѣздото при майка си:

— Като ми премине страха, ще ти разкажа, мамичко, какво ми се случи. Страшна история!

Бащата помилва Койча по главата и замислено рече:

— И запомни, сине, че само свободнитѣ души пѣятъ. Затворницитѣ не могатъ да пѣятъ...

БОЖИЕ НАКАЗАНИЕ ТРОЯНСКА ЛЕГЕНДА

На сто крачки отъ манастира Свети Иоанъ Предтеча има единъ голѣмъ каменъ старовремски кръстъ, покритъ съ зеленъ мъхъ. Подъ него спятъ дълбоко двадесетъ и петъ души бунтовници, излѣзли бой да се биятъ за свободата на своя роденъ край. Предъ манастира тѣ се появиха съ зелени войнишки куртки, съ бѣли калпаци и лѣвчета на калпацитѣ, съ високи навои и черни върви, съ тънки пушки иглянки. Войводата ги проводи да бранятъ Вълчиятъ проходъ. Задъ тѣхъ, въ една тиха зелена долина, се бѣше потулилъ вехтиятъ манастиръ. Надъ гжстия орѣшакъ свѣтѣше оловното кубе на черковката. Бунтовницитѣ натрупаха камъни, заприщиха пѣтя на татаритѣ и залегнаха. Когато пѣтятъ отвждъ прохода почернѣ отъ татари и пушкитѣ запукаха като клепало — петима души манастирски братя изкочиха отъ килиитѣ си, пресекоха тревясалия дворъ, откrexнаха малката задна вратица и побѣгнаха като рогачи въ дълбокитѣ планински дебри.

Въ магерницата остана само нѣмото момче Велко, манастирскиятъ ратай. Наведенъ подъ камината, Велко раздуха вжгленитѣ, подкладе гърнето, излѣзе навънъ и се мушна въ градината за мащерка, ала преди да накъса дъхави стрѣкчета, нѣмото се покатери бързо на орѣха да навести своитѣ крилати другарчета — гургуличета. Надникна въ дупката и въздъхна: птичкитѣ бѣха вече изхвъркнали. Съ тѣга нѣмото се озърна наоколо и ги потърси. Погледна къмъ Вълчия проходъ. Най-напредъ видѣ червеното знаме на бунтовницитѣ. Очитѣ му се разшириха и сърдцето му затупка. Хвърли се на земята и изхвъркна навънъ, затече се къмъ прохода.

— Нѣмото е тука! — обади се единъ отъ бунтовницитѣ. — По-скоро тичай, Велко, за вода, че умираме отъ жажда!

Нѣмото не го чу. То бѣше глухо.

Бунтовникътъ му направи знакъ съ ржце. Като разбра какво искатъ отъ него, Велко се обърна назадъ и полетѣ. Подире му дигнаха прахъ три татарски куршума. Единиятъ разкъса петата му, кръвь закапа по сухия пѣтъ. Нѣмото не спрѣ. Закуца къмъ манастира, влѣзе въ магерницата, грабна стомната и я подложи подъ чучура на чешмичката, която едвамъ сълзѣше. Докато се напълни стомната, то си превърза съ една кърпа ранения кракъ. Бунтовницитѣ поеа стомната съ разтреперани ржце. Изпиха водата и поискаха още. Насреща татаритѣ напиреха съ грозенъ вой.

Додето слънцето слѣзе надъ Чемерикова поляна, нѣмото три пѣти се връща при бунтовницитѣ. Когато излѣзе за четвърти пѣтъ отъ манастирския дворъ и погледна къмъ прохода — косата му настрѣхна: една стена отъ черни хора съ голи ножове прехвърли натрупанитѣ камъни отъ бунтовницитѣ и идѣше къмъ него. Съ ужасъ нѣмото хвърли стомната и тя се строши. Втурна се къмъ черковната врата. По бѣлитѣ каменни стѣпала останаха кървави петна отъ ранения му кракъ. Блѣсна лѣвата врата на иконостаса и влѣзе въ олтаря. Наведе се, вдигна една голѣма плоча подъ престола, спустна се въ скривалището и пакъ намѣсти плочата надъ главата си. Притихна.

Татаритѣ нахълтаха въ двора. Запръщѣха дървенитѣ килии.

Най-напредъ потърсиха водоносеца на бунтовницитѣ. По кървавитѣ дири разбраха, че е въ черквата. Почнаха да го търсятъ задъ иконитѣ, събориха аналоя, гледаха подъ престола, въ пезулитѣ. Никжде го нѣмаше куцото момче, сякашъ бѣше потънало въ земята.

— Огънь! — извика голѣмиятъ господарь на татаритѣ.

Двамина изкочиха навънъ къмъ магерницата за огънь.

Нѣмото въ тъмната дупка треперѣше като голо птиче и се кръстѣше.

Докато се върнатъ татаритѣ съ огъня — голѣмиятъ господарь вдигна нагоре пушката и я насочи къмъ иконата на Исуса Христа. Божиятъ синъ го гледаше съ благи очи. Татаринътъ спуствна ударника. Тогава куршумътъ прониза Божията шия, стигна единъ камъкъ потвърдъ отъ кремъкъ, върна се назадъ по сжщия пжтъ и се заби въ челото на стрелеца. Началникътъ на ордата се люшна и падна възнакъ. Голѣмъ страхъ завладѣ ордата. Двамина хванаха убития и го изнесоха навънъ. Ония, които върлуваха изъ манастирскитѣ стаи, като разбраха какво се е случило, нададоха грозенъ викъ и се разбѣгаха.

Манастирътъ опустѣ.

Нѣмото дигна плочата и възкръсна. Излѣзе навънъ и се озърна наоколо. Вечерна свѣтлина влизаше презъ дѣсния прозорець и заливаше кръста надъ иконостаса. А горе на кубето съ пронизано гърло стоеше Богъ Исусъ и гледаше съ влажни очи.

ГЮРО СЪ ДЪЛГИТЪ МУСТАЦИ

Гюро бѣше малъкъ човѣкъ съ дълги мустаци и съ писани чорапи. Като всѣки човѣкъ и той си имаше късметъ. Само че неговиятъ късметъ бѣше много ленивъ и затуй на Гюра не му вървѣше. Когато играеше на карти въ кръчмата, късметътъ му стоеше вѣнъ на пейката и си клатѣше краката, а Гюро губѣше. Когато човѣкътъ съ дългитѣ мустаци закрачеше подиръ ралото на нивата, късметътъ се изтѣгаше на сѣнка подъ крушата и си бъркаше въ носа. Затуй Гюро не можа никога презъ живота си да изрови нѣкое гърне съ имане.

Веднажъ претоварената съ снопи Гюрова кола се прекатури и храната отиде по дяволитѣ. Гюро се почеса по тила и почна да скърца съ зѣби:

— Ахъ, де го този мой късметъ — азъ да го пипна, че да го натикамъ въ кози рогъ.

Късметътъ тъкмо берѣше черни капини отъ синора и ги лапаше. Като чу Гюровата закана той се уплаши много, плю си на петитѣ и побѣгна къмъ село. Дълго тича по безлюднитѣ улици и търси мѣсто да

се скрие, най-сетне влѣзе въ отворената врата на кооперацията и се намъкна въ единъ лотариенъ билетъ.

Случи се тъй, че този сжщия билетъ влѣзе въ рѣцетъ на Гюра. (Нали случайнитѣ случки случайно се случватъ). Въ сжбота Гюро купи билета, а въ недѣля отъ вестника разбра, че печели 5000 лева. Толкова много се зарадва, че не можа нито да яде, нито да спи. Рано сутринята въ понеделникъ Гюро си стегна царвулитѣ, засука си дългитѣ мустаци и потегли къмъ града.

— Бай Гюро, — обади се подире му Радулъ кръчмаринътъ, — да бѣше си оставилъ тука мустацитѣ — да не ти тежатъ по пжтя.

Въ туй време отъ окъртената сиромашка кжщурка насреща се подаде като лалугеръ Бѣленката.

— Кжде отивашъ, Гюро? — попита той.

— За хилядаркитѣ.

— Приемашъ ли ме да ти правя дружина?

— Защо не, тръгвай съ менъ.

По пжтя двамата съседи поведоха разговоръ и не усѣтиха какъ пристигнаха.

Когато въ града начетоха на Гюра петъ хилядарки Бѣленката си глътна езика. Подиръ дълго мълчание, той попита тихо:

— Кжде ще ги дѣнешъ тѣзи пари?

— Ще си купя единъ конь и една двуколка. Нѣма вече Гюро да бѣхти планината пешъ. Само че искамъ колелата да бждатъ гумени. Не сѣдамъ азъ на двуколка съ желѣзни шини! И тебе ще повозя нѣкога, — великодушно обеща Гюро.

— Ами, моята бабичка не може ли за малко да седне въ двуколката на крайчеца?

— Не може. А бе ти да не искашъ цѣлия ти родъ да возя? Този конь пари струва. Ако почна всѣкиго да возя — ще смъкна кожата му. Ела сега да те почерпя една ракия.

Излѣзоха на градския пазаръ. Завариха голѣма навалица. Бѣленката спрѣ предъ една каручка, пълна съ портокали.

— Слушай, Гюро, купи ми единъ портокалъ, не ща азъ ракия.

— Че защо ти е портокалъ?

— Ще го занеса на баба Танаска. Много ще се зарадва горката! Тя нали е болна — да си разкваси устата.

— Не може. Не давамъ азъ петъ лева за единъ портокалъ. Ако искашъ готовъ съмъ да те черпя шише ракия, то струва само единъ левъ.

— Не ща. Иди самъ се почерпи, а пъкъ азъ ще походя изъ пазара, — рече Бѣленката и сърдцето му се сви отъ мъка.

Гюро тръгна къмъ кръчмата. Дръпна петъ-шестъ шишенца ракия на кракъ, купи отъ ловния магазинъ единъ живъ заекъ и потегли за къмъ село. Вървѣше по пѣтя, стискаше съ лѣвата си ржка заека за заднитѣ крака, главата му люшкаше и отъ време на време бъркаше въ пазвата си, да провѣри, тамъ ли е кърпата съ хилядаркитѣ. Не щѣшъ ли, тъкмо въ гората, му се развърза връвѣта на лѣвия цървулъ. Какъ да я стегне съ една ржка? Пусне ли заяка, за да освободи и другата си ржка — дългоухиятъ ще побѣгне. Замисли се Гюро какво да стори, напрегна ума си и най-сетне реши да върже съ кърпата си заднитѣ крака на заяка, да го положи на земята и тогава да си престегне цървула. Извади отъ пазвата си кърпата съ хилядаркитѣ — въ възелъ стѣгнати — и полека замота заднитѣ крака на заека. Сложи го на земята, поржча му да кротува и се наведе надъ цървула. Почна да пѣшка.

Заекътъ, като усѣти, че вече не го стиска коравата Гюрова ржка, полекичка ритна два-три пѣти изкара си единиятъ кракъ и разбра, че е свободенъ. Скочи... Втурна се като стрела между дърветата и отнесе вжзела съ хилядаркитѣ.

Гюро се изправи втрещенъ. Премигна нѣколко пѣти, изрева като звѣръ и почна да си скубе дългитѣ мустаци.

— Ахъ, де го този мой късметъ — да го натикамъ въ кози рогъ!

Късметътъ му, който вървѣше следъ него, уплашенъ се стѣписа назадъ, хукна направо презъ нивитѣ, слѣзе въ село и се навре въ едно захвърлено пукнато гърне.

— Пакъ азъ излѣзохъ виновенъ! — продума той и започна да трепери.

ТРАЙЧО

Трайчовата мама думаше:

— Не закачай, сине, юрдечките! Много си лошо момче. Въ сърдцето ти нѣма капка милост!

Трайчо ронѣше трохи и мамѣше глупавитѣ юрдечки.

— Па-па-па!

Щомъ малкитѣ юрдечки съ протегнати шии наближиха ржката му — Трайчо хвана най-първата, стисна я за шията, издигна я нагоре и започна да я клати. Тогава се втурна старата юрдечка да спаси чедото си.

— Разбойникъ! — засъска тя и го ухапа за босия кракъ.

Трайчо пуствна юрдечето, изхвъркна на улицата и побѣгна къмъ рѣката.

Като стигна моста, злото момче се наведе, грабна единъ камъкъ и го закити къмъ едно юрдечи стадо, което мирно плуваше въ водата. Изплашенитѣ юрдечки разпериха несржчнитѣ си криле и се прѣснаха.

— Трайчо, — обади се нѣкой задъ гърба му. — Ти ли си?

— Азъ съмъ, дѣдо Вълко. Какво си понесълъ въ бремето?

— Малко жито нося. Отивамъ да го смѣля на воденицата. Дотежа ми, затуй го сложихъ тукъ — да си поема дъхъ, но сега нѣма кой да ми го повдигне. Ела, синко, да ми помогнешъ!

Трайчо подхвана бремето и докато извика: хопъ! — дѣдо Вълко го метна на гърба си. Изпъшка и закрета мудро по пжтеката къмъ воденицата. Той крачеше пригърбенъ и често се спъваше, защото очитѣ му виждаха слабо. Едната връвь на царвула му се бѣше развила.

Намѣсто да грабне бремето отъ стареца и да го отнесе къмъ воденицата, Трайчо мислѣше каква пакостъ да направи на стареца. Да му застѣпи ли връвта, или да го препъне съ нѣкоя вършина.

— Не, друго ще направя! — рече си той и очитѣ му свѣтнаха.

Извади джобното си ножче, отвори го и се затече следъ дѣда Вълка. Крадешкомъ приближи и рѣзна човала съ острието. Житото шурна като червенъ ручей следъ стареца. Дѣдо Вълко нищо не угади, но докато стигне до воденицата — всичкитѣ зърна изтекоха. Спустнаха се рой врабчета и ги изкълваха.

Трайчо хвърли още два-три камъка следъ юрдечкитѣ и запраши къмъ кжщи. Вечерята неговиятъ баща се прибра цѣлиятъ побѣлѣлъ отъ брашнянъ прахъ. На трапезата Трайчовата мама попита:

— Какви новини носишъ отъ воденицата?

— Остави се, — отвърна бащата, — много ми домжчнѣ за дѣда Вълка. Сиротниятъ старецъ, нали си има само една ябълка. Отръскалъ всичкия плодъ, събралъ две кринчета ябълки и ги замѣнилъ съ жито. Неговиятъ съседъ Радулъ му напълнилъ бремето съ жито срещу ябълкитѣ. Тръгналъ старецътъ съ бремето за воденицата, но по пжтя единъ проклетникъ му срѣзалъ съ ножъ човала, и житото изтекло. Пристигна на воденицата и започна да плаче като дете. Нали е самотенъ човѣкъ — нѣма кой да му помогне.

— Ами кой му е пробилъ бремето?

— Не зная. Да го зная, ще му пречупя ржката.

Трайчо преглътна съ мжка залъка си и стана.

— Кжде отивашъ? — попита бащата.

— Спи ми се. Ще легна.

— Хайде лѣгай, че утре ще ставаме рано. Отиваме въ града на пазаръ. Тамъ ще ти купя сандалки. Вдругиденъ ще тръгвашъ на училище.

Трайчо се мушна подъ юргана и се замисли за дѣда Вѣлка. Стои сега старецътъ, седналъ на прага, и сълзитѣ му текать... Изведнажъ нѣкой го ритна силно и извика:

— Ставай!

Трайчо се надигна. Презъ отворения прозорець грѣеше пълната есенна месечина. До прозореца, изправенъ, черъ като дяволъ, стоеше дѣдо Вѣлко. Въ лѣвата си ржка държеше бремето, а съ дѣсната стискаше една чепата дрѣновица.

— Влизай въ човала! — изкрещѣ старецътъ, и отъ очитѣ му изскочиха искри.

Трайчо не искаше да влѣзе, но като видѣ чепатата тояга — покорно се намъкна въ човала. Дѣдо Вѣлко го метна презъ рамо и закричи. Трайчо се опита да извика за помощъ, но гласътъ му се бѣше схваналъ отъ страхъ. Старецътъ го отнесе бързо на воденицата. Ритна съ кракъ вратата и влѣзе. Вжтре бѣше пусто. Само воденичниятъ камъкъ се въртѣше лудешката.

— Като нѣмамъ жито — тебе ще смѣля! Ти ми пропилѣ храната. Влизай въ коша!

И дѣдо Вълко изтърси Трайча въ воденичния кошъ. Трайчо се опита пакъ да извика, но не можа да изкара нито единъ звукъ. Езикътъ му бѣше онѣмѣлъ. Воденичниятъ камъкъ го подхвана и го превърна завчасъ на прахъ. Дѣдо Вълко пое съ ржка малко прахъ и поклати замислено глава:

— Жалко, — рече той, — отъ туй зло момче намѣсто брашно излѣзоха трици.

И като изсипа трицитѣ пакъ въ бремето, той го понесе къмъ кжщи. На двора го посрещнаха цѣло ято юрдечки.

— Гладни сме! — заговориха юрдечкитѣ.

— Ей сега дѣдо ще си ги нахрани! — отвърна дѣдо Вълко и изтърси трицитѣ въ едно корито. Забърка ги съ топла вода и покани юрдечкитѣ:

— Лапайте!

Още единъ пжтъ се опита Трайчо да нададе викъ — но не можа нищо да каже, защото нѣмаше уста...

Събуди се разтреперанъ като листъ. Пи една вода, разбра, че не е превърнатъ на трици и излѣзе на двора. Тамъ баща му стѣгаше колата за пазаръ.

— Тате, — попита Трайчо, — съ паритѣ отъ чифтъ сандали може ли човѣкъ да купи две кринчета жито?

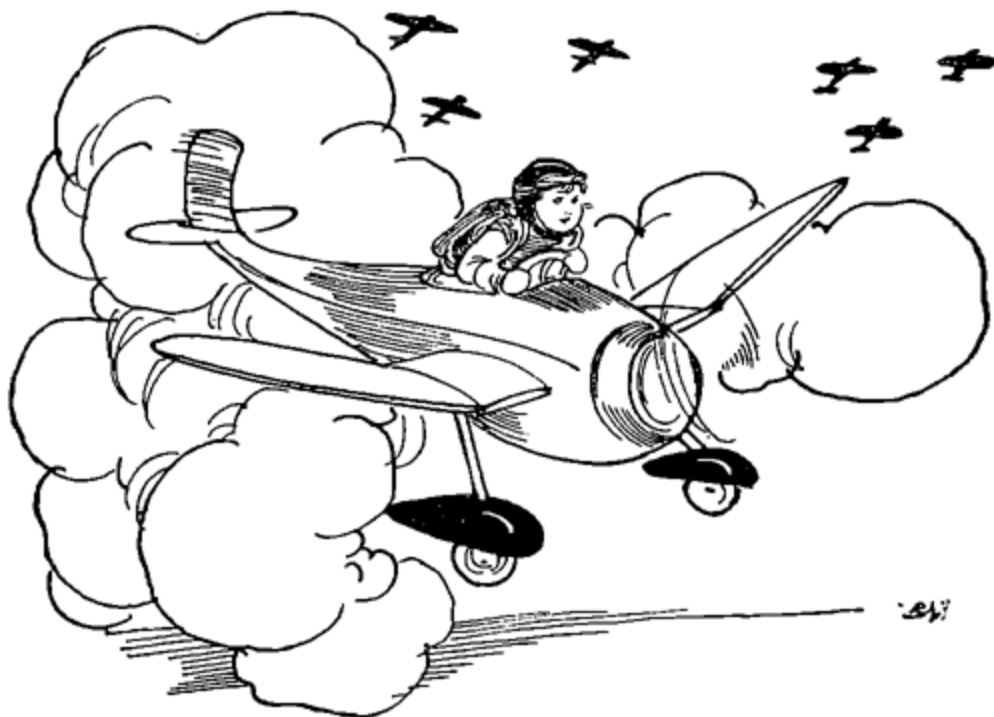
— Разбира се, — отвърна бащата. — Защо питашъ?

— Защото азъ пробихъ снощи бремето на дѣда Вълка. Азъ съмъ виновенъ и за да изкупя вината си, решихъ да се откажа отъ сандалитѣ. Ти купи две кринчета жито на дѣда Вълка, а пѣкъ азъ ще походя босъ, докато паднатъ дъждоветѣ.

Бащата се развълнува. Той помилва сина си по главата и рече:

— Знаехъ, сине, че ти имашъ добро сърдце и ще се разкаешъ. Готовъ ли си да тръгваме на пазаръ? За дѣда Вълка не бери грижа. Снощи азъ му напълнихъ бремето. Дадохъ му отъ моето брашно.

ВЕЛИКДЕНСКА ВЕЧЕРЬ

— Татко, хайде да си ходимъ на село! — умолително дигна очи нагоре мъничкиятъ Петърчо и погледна почернѣлия рудничарь, който бѣше отпустналъ безпомощно голѣмитѣ си ржце и се чудѣше какво да стори.

— Не зная, — проговори той замислено, — какво ще те правя сега, защо не си остана въ село, ами си дошелъ тука?

— Мама поржча да те хвана за ржката и да те заведе, татко, въ Руднево. Утре е Великденъ. Всичкитѣ деца ще го посрещнатъ съ своитѣ бащи. Ако не си дойдешъ, мама има да плаче!

— А бе, тя ще плаче, ама отъ сълзи хлѣбъ не става.

— Хайде, Стояне, слѣзь до село за Великденъ. Нѣма да изгубишъ много работни дни. Руднево е близу. Я го вижъ какъ ти се моли малкиятъ! Пѣкъ и толкова пжтъ е бѣхтало детето, докато дойде до тука. Капнало е отъ умора.

Навънъ въ мрака избухваха далечни свѣтковици. Цѣла недѣля бури и гръмове друсаха Балкана. Продъни се небето. Плининскитѣ порои се втурнаха надолу, издълбаха страшни долове, отнесоха мостовете и потопаху равнината.

— Ами какъ мина Стрема, като нѣма мостъ? — попита бащата своя мѣничкѣ синъ.

— Намѣрихъ едно съборено дърво, прѣчнато отъ единия брѣгъ на реката до другия. По него изпълзѣхъ. Ахъ, тате, да знаешъ какъ страшно бучеше водата подъ мене! Но азъ си спомнихъ за мама, която ни чака у дома, наведена подъ кандилото, пристрашихъ се и минахъ.

— Добре, като е тѣй, — поклати глава рудничарѣтъ Стоянъ. — Ще си идемъ двама, когато свърши последната смѣна. Ние сме вжтре дванадесетъ души копачи. Въ 9 часа свършваме. Като излѣза — ще тръгнемъ. Само дано се покаже месечината, иначе не можемъ мина по дървото. Ти, момчето ми, чакай тука. Седни тамъ на она столъ и чакай!

Стоянъ рудничарѣтъ излѣзе навънъ, прекоси мрака и влѣзе въ галерията, надъ чийто входъ висѣше единъ тъменъ опушенъ фенеръ. Петърчо се намѣсти на стола, задъ гърба на телефониста, опрѣ главата на облегалото и, щомъ затвори очи, заспа дълбоко. Колко е спалъ той, не знае. По едно време го събудиха грозни гласове. Трима рудничари нахълтаха въ стаята на телефониста, обгорени, съ страшни очи.

— Мината гори! — извика първиятъ.

— Вжтре останаха десетина души копачи. Отидоха хубавитѣ хора! — завайка се вториятъ.

— Помощъ! Викайте помощъ! — ревна третиятъ.

— Кого ще викамъ? — прежълтѣлъ се обади телефонистѣтъ и зжбитѣ му затракаха. — Пожарната команда отъ града ли? Но тя не може да дойде, защото мостоветѣ сж разрушени. Кого да викамъ? По-добре да влѣземъ вжтре и да спасяваме както можемъ!

— Кжде ще влизаме? Ний нѣмаме газови маски. Само Перникъ има. Димѣтъ ще ни задуши.

— Татко! — изпищѣ Петърчо. — Кжде си, татенце?

Тоя детски викъ разтърси рудничаритѣ. Тѣ бързо грабнаха кирките и заедно съ телефониста отидоха да прокопаятъ обходенъ тунелъ, да заобиколятъ огъня и да спасятъ другаритѣ си.

Петърчо стоя нѣколко мига замръзналъ отъ ужасъ. Ушитѣ му бучаха. По едно време въ мѣничката му глава се роди спасителна

мисъл. Той грабна трескаво телефона и повика града. Обади се женски гласъ. Телефонистката.

— Како Маринке, — закрепцъ детето, — тука е твоятъ братовъ синъ Петърчо. Обаждамъ ти се отъ мина „Орлово гнѣздо“. Мината гори, какичко, а татко е вжтре съ още 11 души работници. Тука нѣматъ газови маски. Викай Перникъ, какичко! Искай по телефона да ни прарятъ газови маски... Какъ ще ги донесатъ ли? Съ самолетъ нека ги донесатъ! Викай, бърже! Викай!

Петърчо пуста слушалката, струполи се на земята и заплака. Подиръ половинъ часъ телефонътъ силно започна да звъни. Обади се силенъ мжжки гласъ. Той поржча: — Запалете голѣмъ огънь на площада предъ мината, за да види летеца, кжде трѣбва да спусне газовите маски!

Маскитѣ пристигатъ!

Петърчо скочи като лудъ. Сърдцето му тревожно взе да бие. Изхвъркна на-вънъ. Бързо натрупа насрѣдъ площада голѣмъ купъ сухи дърва и ги запали съ фенера, окаченъ предъ входа на мината. Загледа се въ тъмната нощъ. Напреди слухъ. Притаи дъхъ. Нищо не се чуваше. Нѣкжде избухваха тихи свѣтковици. Нощта бѣше безмълвна. Подиръ два часа време четирмата спасители излѣзоха полузадушени навънъ. Тѣ паднаха грохнали предъ входа на мината и започнаха да дишатъ като риби, извадени на сухо.

— Не можемъ повече да копаемъ безъ маски! Наближихме нашитѣ другари, чухме слаби човѣшки гласове вжтре, ала димътъ ни задуши. Отидоха хубавитѣ хора! — продума единиятъ, седна и впи очи къмъ голѣмия огънь, който прѣцѣше.

Тъкмо въ туй време, застаналятъ на единъ високъ камъкъ Петърчо извика съ дивъ гласъ:

— Иде! Иде! Чувамъ го, иде!

— Кой иде? — подигна се телефонистътъ.

— Самолетътъ отъ Перникъ! Той носи газови маски.

Работниците скочиха на крака и дигнаха очи нагоре. Една голѣма черна птица забрѣмча надъ главитѣ имъ. Тя полетѣ бавно въ мрака и слизаше надолу. Изведнажъ единъ голѣмъ човалъ тупна до огъня. Рудничаритѣ бързо го развързаха. Измъкнаха десетина нови газови маски. Надѣнаха по една, грабнаха копачкитѣ и влѣзоха пакъ въ

мината. Черната птица-спасителка описа три кръга надъ „Орлово гнѣздо“ и отлетѣ.

Петърчо падна на колене и зашепна:

— Господи, дано сж още живи!

Устнитѣ му беха напукани.

До полунощъ спасителитѣ прокопаха новъ обиколенъ тунелъ, стигнаха задушениитѣ копачи и ги измъкнаха на чистъ въздухъ. Всичкитѣ до единъ бѣха живи.

Петърчо стоеше до баща си, милваше го по челото и сълзитѣ му течаха.

— Кой ни спаси? — попита чер-ниятъ рудничаръ своя синъ.

— Една голѣма черна птица, — отвърна задавено детето.

А нѣкъде далечъ, като писъкъ на изгубено въ нощта пиле, се обаждаше великденска селска камбана.

Издание:

Автор: Ангел Каралийчев

Заглавие: Българчета

Издател: ИК „Хемусъ“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1942

Тип: сборник разкази; приказки

Националност: Българска

Печатница: „Изгрѣвъ“

Художник: Вадим Лазаркевич

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2616>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.